

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ
ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ
ХУЗУРИДАГИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ
ХОДИМЛАРИНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА
УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ
ХУДУДИЙ МАРКАЗИ

4.3
МОДУЛ

ЎҚУВ – УСЛУБИЙ МАЖМУА

ТАНЛОВ ЎҚУВ МОДУЛИ

ТОШКЕНТ-2018

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ

ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

**НИЗОМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА
УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ
ҲУДУДИЙ МАРКАЗИ**

ТАНЛОВ ЎҚУВ МОДУЛИ БЎЙИЧА

Ў Қ У В – У С Л У Б И Й М А Ж М У А

Малака йўналиши:

Тингловчилар контингенти:

тасвирий санъат ва чизмачилик

**умумий ўрта таълим
мактабларнинг тасвирий санъат ва
чизмачилик ўқитувчилари**

Тошкент -2018

Мазкур ўқув-услубий мажмуа Халқ таълими вазирлигининг 2018 йил _____даги _____-сонли буйруғи билан тасдиқланган тасвирий санъат ва чизмачилик фани ўқитувчиларининг малакасини ошириш тоифа йўналиши ўқув режаси ва дастури асосида тайёрланди.

- Тузувчилар:** К.Н.Мирахмедов - Низомий номидаги ТДПУ ҳузуридаги халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази “Амалий фанлар ва мактабдан ташқари таълим методикаси” кафедраси катта ўқитувчиси
Л.Э.Юнусов - Низомий номидаги ТДПУ ҳузуридаги халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази “Амалий фанлар ва мактабдан ташқари таълим методикаси” кафедраси мудири.в.б.
- Такризчи:** Х.Х.Муратов - Низомий номидаги ТДПУ “Тасвирий санъат ва уни ўқитиш методикаси” кафедраси ўқитувчиси

Ўқув-услубий мажмуа А.Авлоний номидаги Халқ таълими тизими раҳбар ва мутахассис ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти илмий кенгашининг 2018 йил _____даги _____-сонли баённомаси билан маъқулланган ва нашрга тавсия этилган.

Мундарижа

I. Ишчи дастур	5
II. Модулни ўқитишда фойдаланиладиган интерфаол таълим методлари.....	11
III. Назарий ва амалий машғулоти материаллари	15
IV. Кейслар банки.....	41
V. Мустақил таълим мавзулари.....	49
VI. Глоссарий.....	51
VII. Адабиётлар рўйхати	58

The title is framed by two large, dark blue, stylized brackets. The left bracket is on the left side, and the right bracket is on the right side, both pointing towards the center where the title is located.

ИШЧИ ДАСТУР

Кириш

2017-2021- йилларга мўлжалланган “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси”, Ўзбекистон Республикаси - Президентининг “Педагог кадрларни тайёрлаш, халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарорида педагог ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш таълим тизими олдида турган долзарб масала сифатида белгилаб ўтилган.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги “Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 187-сонли Қарорида белгиланган вазифалар замонавий талаблар асосида тасвирий санъат ва чизмачилик фани ўқитувчилари малакасини ошириш жараёнларининг мазмунини такомиллаштириш, ўқитувчиларнинг жорий эҳтиёжларидан келиб чиқиб, турли танлов мавзуларини тақдим этиш орқали уларнинг касбий компетентлигини мунтазам ошириб боришни тақозо этади.

“Танлов ўқув” модулнинг ишчи ўқув дастури умумий ўрта таълим мактаб тасвирий санъат ва чизмачилик фани ўқитувчилари малакасини ошириш курсининг ўқув дастури асосида тузилган бўлиб, у тасвирий санъат ва чизмачилик фани ўқитувчиларига замонавий таълим технологиялари ва методларнинг мазмун ва моҳиятини очиб беради.

Модулнинг мақсади ва вазифалари

Модулнинг мақсади:

Чизмачиликда техник расм чизиш методикаси, портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш, эвристик ўқитиш технологияси, тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлаш компетенцияларини ривожлантириш.

Модулнинг вазифалари:

Ўқувчиларни техник расм чизиш, автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш, эвристик ўқитиш технологияси, тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлашга ўргатиш ишларини тўғри ташкил этиш.

Модул бўйича тингловчиларнинг билим, кўникма, малака ва компетенцияларига қўйиладиган талаблар

Тингловчи:

- техник расм чизиш методикасини, портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш, эвристик ўқитиш технологияси ва тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлашни **билиши**;

- техник расм чизиш методикаси ва эвристик ўқитиш технологиясини билиш, портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш, тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлаш **қўникмаларига эга бўлиши лозим.**

Модулни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича тавсиялар

Танлов ўқув модули назарий ва амалий машғулотлар шаклида олиб борилади. **Назарий машғулотларда** - техник расм чизиш методикаси ва эвристик ўқитиш технологияси мазмунига оид маълумотлар берилади.

Амалий машғулотларда - портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш, тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлаш вазифалари амалга оширилади.

Машғулотларда техник воситалардан, блиц-сўровлар, ақлий хужум, гуруҳли фикрлаш, кичик гуруҳлар билан ишлаш ва бошқа интерактив таълим усулларида, презентацион ва электрон-дидактик технологиялардан фойдаланиш назарда тутилади.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа фанлар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Модул мазмуни ўқув режадаги “Таълим-тарбия технологиялари ва жаҳон тажрибаси”, “Тасвирий санъат ва чизмачилик фанини ўқитиш методикаси” ўқув модуллари билан узвий боғланган ҳолда ўқитувчиларнинг касбий педагогик тайёргарлик даражасини орттиришга хизмат қилади.

Модулнинг услубий жиҳатдан узвий кетма-кетлиги

Асосий қисмда модулнинг мавзулари мантиқий кетма-кетликда келтирилади. Ҳар бир мавзунинг моҳияти асосий тушунчалар ва тезислар орқали очиб берилади. Бунда мавзу бўйича тингловчиларга етказилиши зарур бўлган билим, қўникма ва малакалар назарда тутилади.

Модулнинг таълимдаги ўрни

Тингловчиларни тасвирий санъат ва чизмачилик фанини ўқитишнинг замонавий технология ва методлари билан таништириш ҳамда амалда қўллаш қўникмаларини шакллантириш орқали таълим самарадорлигини таъминлашдан иборат

I.Техник расм чизиш методикаси ва портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш модули бўйича соатлар тақсимооти

№	Модул мавзулари	Ҳаммаси	Жами ўқув юкламаси	Жумладан			Мустақил таълим
				назарий	амалий	қўчма машғулоти	
1.	Техник расм чизиш методикаси.	2	2	2			
2.	Портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш	2	2		2		
	Жами	4	4	2	2		

НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-Мавзу: Техник расм чизиш методикаси (2 соат назарий).

Чизмачиликда техник расм чизиш ҳақида. Техник расмни аксонометрияда бажариш. Техник расм чизиш қоидалари. Техник расм чизиш олдида машқлар бажариш. Геометрик жисмлар техник расмини чизиш машқлари. Рассомчилик ҳақида маълумот.

Тасвирий санъат ўқитувчиларининг техник расмни белгиланган қоидалар асосида чизиш, расмни аксонометрияда бажариш, геометрик жисмлар техник расми машқларини бажариш, рассомчилик ҳақидаги маълумотларни билиш компетентлигини аниқлаш.

2-Мавзу: Портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш (2 соат амалий).

Тасвирий санъат фанидаги жанрлардан бири автопортрет чизиш анжомларини кўзгу, қоғоз, қалам, ўчирғич, қалам чиқаргич...тайёрлаш. А 3 қоғозига автопортрет компоновкасини жойлаштириш. Компоновка ичига одам бош шаклини жойлаштириш. Портрет чизишда қўлланиладиган умумий қоидалардан бош шаклини 3 қисмга бўлиш. Кейинги босқич 6 қисмга бўлиш. Кейинги босқичда қош, бурун, кулоқ аъзоларни ҳомаки белгилаш. Юз қурилишини сўнгги қисми кўз, лабни ўрнатилган қоидадан фойдаланиб жойлаштириб олиш. Бошнинг юқори қисмини белгилаш. Кўзгуга қараб ўз қиёфасини аниқлаштириб чизиб чиқиш. Автопортретни ёруғ-соя қоидалари асосида туслаш.

II.Эвристик ўқитиш технологияси ва сюжетли композиция ишлаш модули бўйича соатлар тақсимоти

№	Модул мавзулари	Ҳаммаси	Жами ўқув юкламаси	Жумладан			Мустақил таълим
				назарий	амалий	қўчма машғулот	
1.	Эвристик ўқитиш технологияси	2	2	2			
2.	Тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлаш	2	2		2		
	Жами	4	4	2	2		

НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-Мавзу: Эвристик ўқитиш технологияси (2 соат назарий).

Эвристик ўқитишнинг моҳияти, эвристик ўқитишдаги вазият, эвристик дидактика, эвристик ўқитишнинг йўналишлари. Эвристик ўқитишнинг принциплари, эвристик дидактика, эвристик технология дарсини ташкил қилиш.

Лойиҳалашга доир дарсларни ташкил қилиш, деталнинг шаклини ўзгартириш, қайта лойиҳалаш, дизайн асосида берилган буюмни ўзига жалб қила оладиган ҳолда унинг кўриниши гўзал ва чиройли ҳамда бежирим шаклда ўзгартириш, янги конструктив элемент киритиш, янги фойдали сифатлар бериш, буюмнинг оғирлигини камайтириш, пишиқлигини ошириш, ишлов беришни соддалаштириш.

2-Мавзу: Тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлаш (2 соат амалий)

Тасвирий санъат дарсларида сюжетли композиция ишлашнинг ўзига хос хусусиятлари мавжуд бўлиб, булардан биринчиси композиция учун мавзу танлаш, мавзудан ўрин оладиган образ ва деталларни аниқлаб олиш, кейинги босқичларда эскиз вариантларининг компоновкасини тайёрлаш, ҳомаки конструкциясини белгилаш ва аниқ қилиб чизиб олишдан иборат. Якуний босқич чизилган композицияга ранг танлаб бўяб тугаллаш.

ЎҚИТИШ ШАКЛЛАРИ

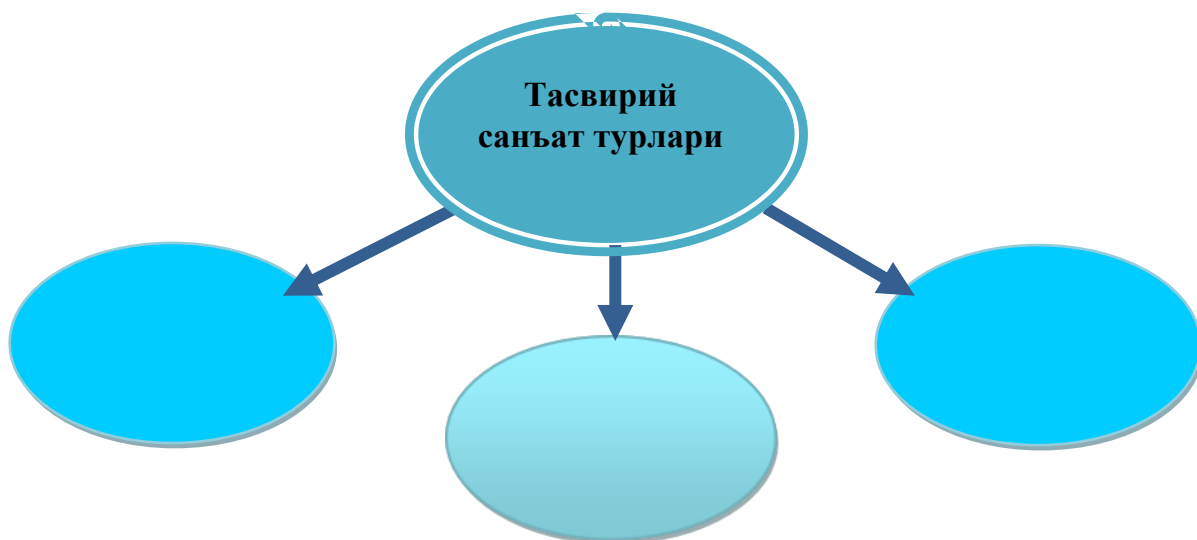
Мазкур модул бўйича қуйидаги ўқитиш шаклларида фойдаланилади:

- маърузалар, амалий машғулотлар (маълумотлар ва технологияларни англаб олиш, тасвирий санъат ва чизмачиликка қизиқишни ривожлантириш, назарий билимларни мустаҳкамлаш);
- давра суҳбатлари (кўрилаётган топшириқлар ечимлари бўйича таклиф бериш қобилиятини ошириш, эшитиш, идрок қилиш ва мантиқий хулосалар чиқариш);
- баҳс ва мунозаралар (топшириқлар ечими бўйича далиллар ва асосли маълумотларни тақдим қилиш, эшитиш ва муаммолар ечимини топиш қобилиятини ривожлантириш).

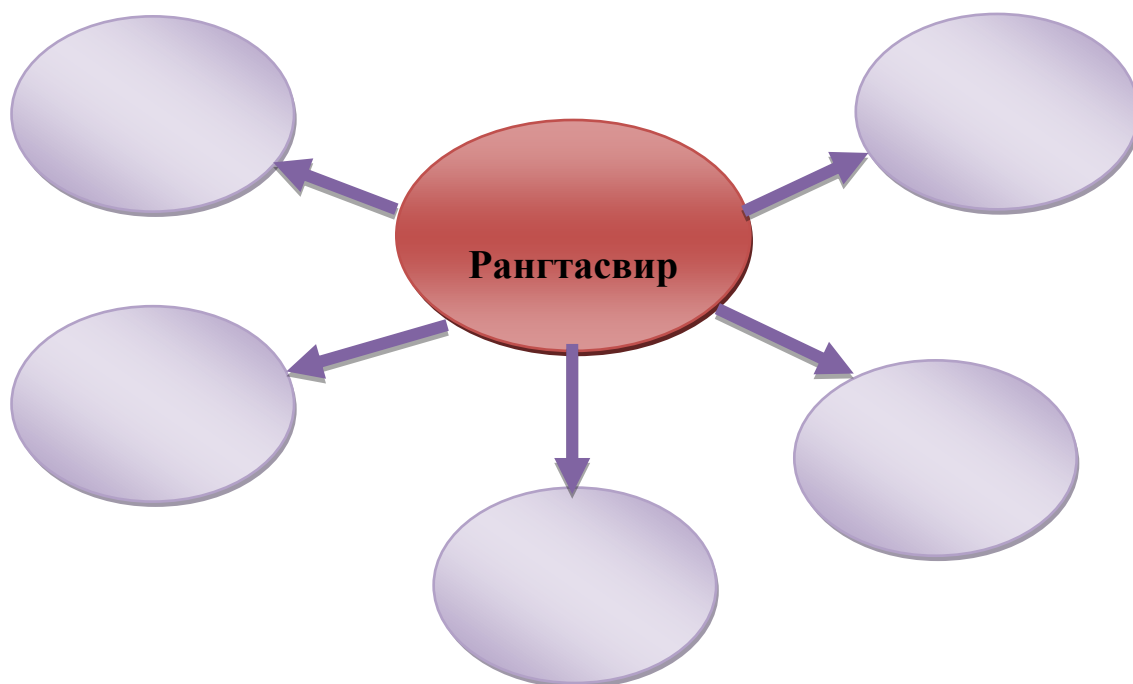
МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ

Рангтасвир фани юзасидан график органиайзерлар тўплами.

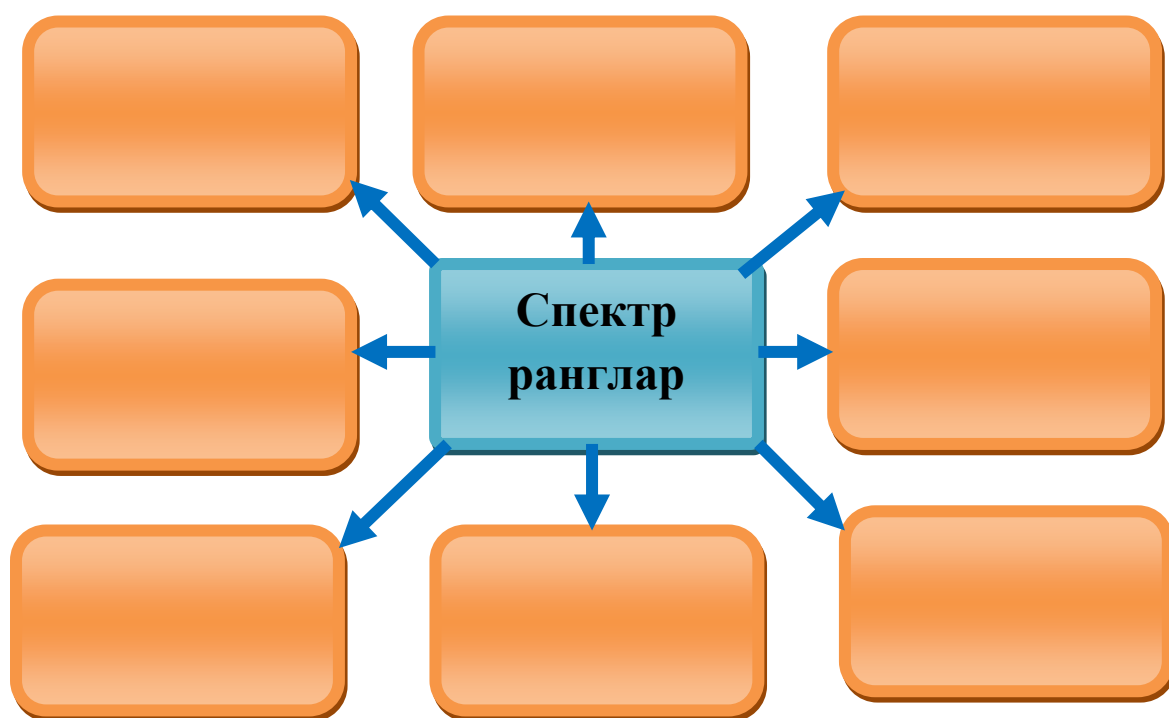
1-топширик. Тасвирий санъат турларини аниқланг

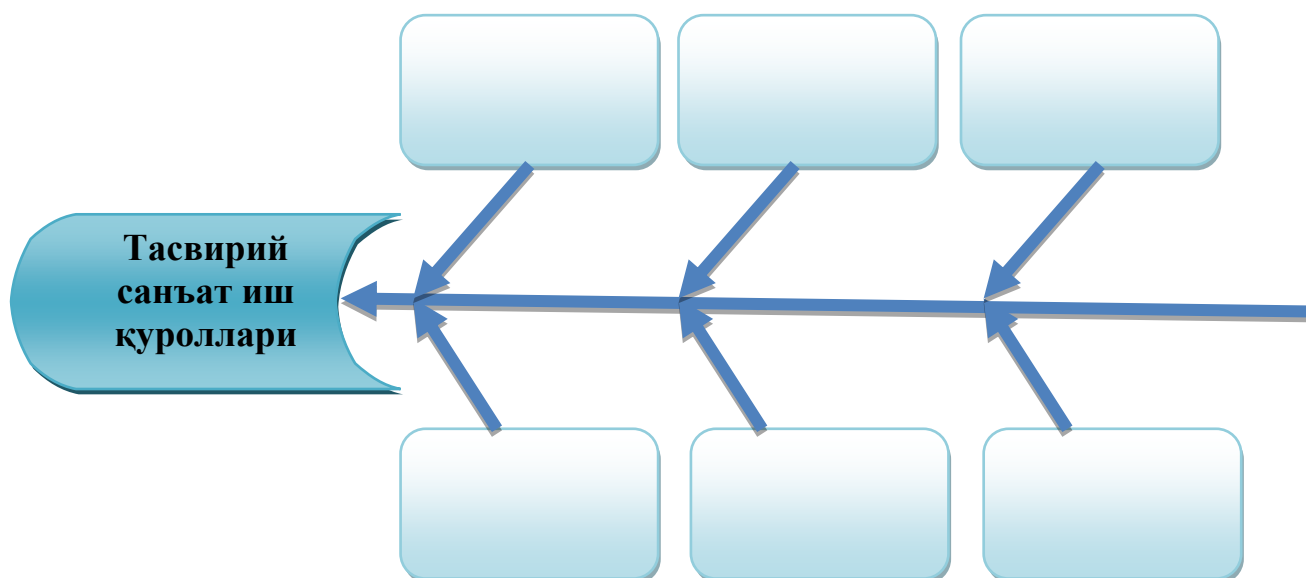
2-топширик. Рангтасвир турларини аниқланг

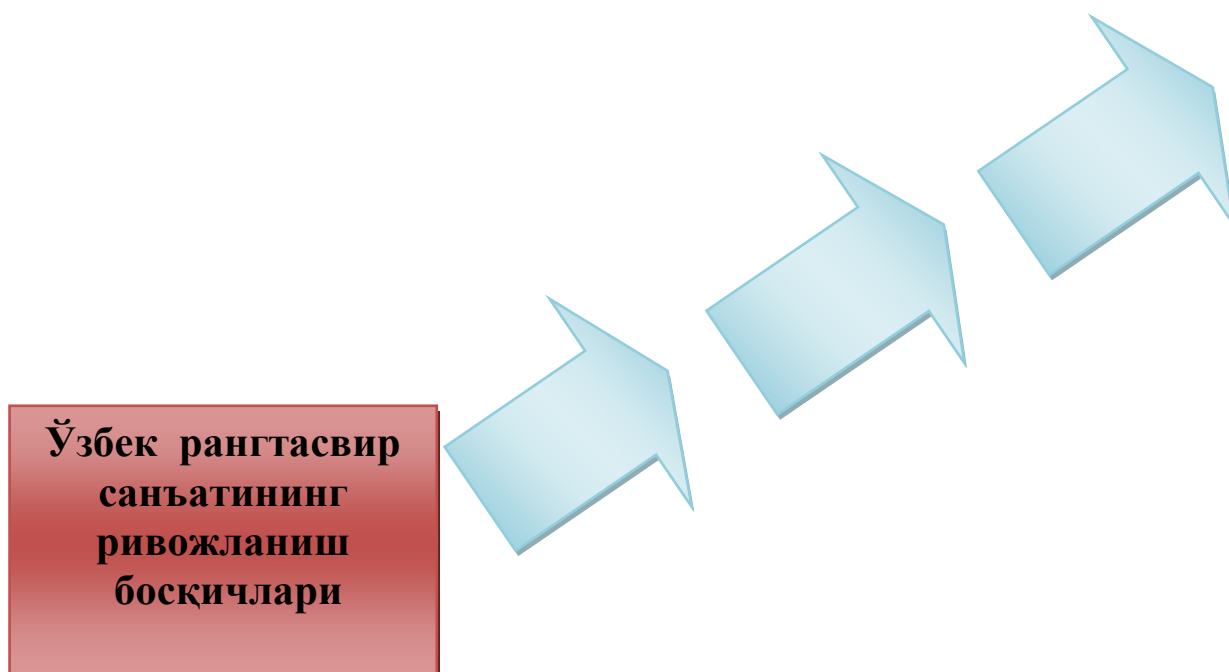
3-топшириқ. Рангтасвир турларини аниқланг

4-топшириқ. Тасвирий санъат асбобларини қуйидаги график тизим асосида ёзинг

5-топшириқ. Ўзбек рангтасвир санъатининг ривожланиш босқичларини қуйидаги график тизим асосида келтиринг.

НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ

1- вариант

1-мавзу: Техник расм чизиш методикаси (2 соат назарий).

Режа:

1. Тасвирий санъат ва чизмачиликда техник расм чизиш.
2. Техник расмни аксонометрияда бажариш.
3. Техник расм чизиш қоидалари.
4. Техник расм чизиш олдидан бажариладиган машқлар.
5. Геометрик жисмлар техник расмини чизиш машқлари.
6. Рассомчилик ҳақида маълумот.

1. Тасвирий санъат ва чизмачиликда техник расм чизиш.

Расм чизиш ҳар бир мутахассис учун энг зарур билимлардан ҳисобланади. Расм чизишни ўрганишда ҳар бир киши ўзининг дунёқараши, фазовий тасавурина, ижодий фаолиятини ривожлантиради, яратилажак бино ва иншоотларнинг конструктив ва меъморий ечимларини аниқ ва тўғри бажара билади. Қурилиш элементларига нафақат назарий, амалий ёндаша олади. Шунинг учун яхши мутахассис бўламан деган ҳар бир тингловчи бошқа асосий фанлар қатори расм чизишни ҳам яхши билса фойдадан холи бўлмайди.

Машҳур авиаконструктор А.С.Яковлев ўзининг бир китобида шундай деб ёзган эди: “Расм чизиш менинг келажагим учун жуда катта фойда берди. Ҳақиқатдан ҳам конструктор бирон бир машина яратиш ҳақида ўйласа, унинг ҳар бир деталигача ҳаёлида кўз олдига келтириш ва уни қалам билан қоғозга тасвирлаши лозим. Бунинг учун у расм чизишни билиши керак”.

2.Техник расмни аксонометрияда бажариш.

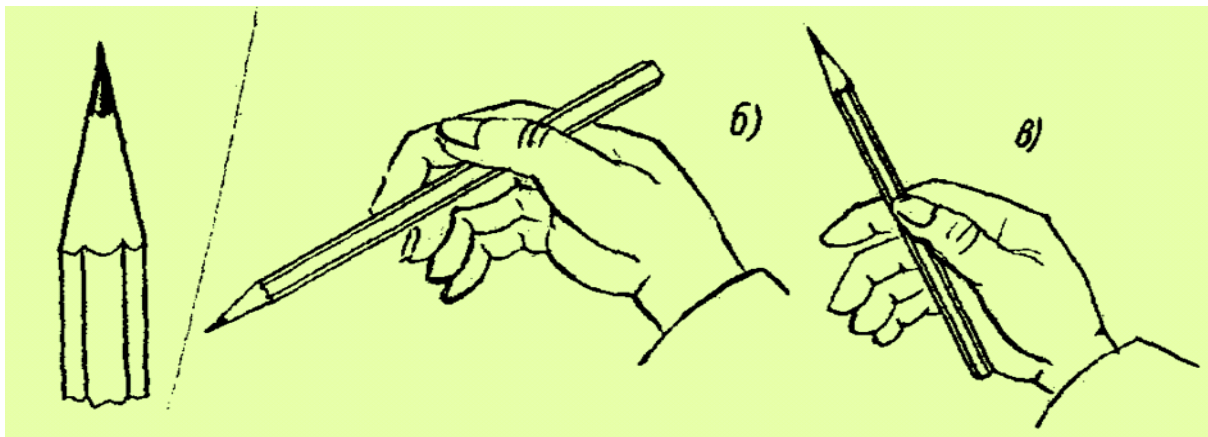
Техник расм чизмачилик курсидаги аксонометрик кўринишга айнан ўхшаш бажарилиб ёруғ-соя қисми штрихлар ёрдамида ажратилади. Аксонометрияда аниқ қияликдаги (димитрия, изометрия ва бошқалар) ўқлар асосида чизма бажарилса, техник расмда бу ўқларга қўшимча хоҳлаган қияликдаги ўқлар асосига ҳам қуриш мумкин бўлади.

Техник расм ҳаётдагидек перспектив қисқаришлар билан чизилмасада чизилиши керак бўлган жисмлар, конструктив тугунларни меъморий ечимларни берилган икки кўринишда фойдаланиб тасвирлашда қўл келади.

3. Техник расм чизиш қоидалари.

Расм чизишда асосан юмшоқ (М, 2М) қаламлар ва юмшоқ ўчирғич ишлатилади, чизма қоғози тахтага кнопка билан маҳкамланади, ёруғлик чап томондан тушиб туриши керак. Расм чизишда чизма асбоблари ишлатилмайди. Расм чизишда эркин ўтириб чизма тахтаси олдида танани тўғри тутиш, каллани озгина эгиб қўлни қоғоз устида енгил ҳаракатлантириш, штрихлаш ёки айрим эгри чизикларни чизиш учун қаламни худди хат ёзишда ушлагандек ушлаш керак (1-расм).

Бирор жисмнинг техник расмини чизишдан олдин ясси формаларни чизиб кўп шуғулланишга тўғри келади, шундагина бажарадиган техник расм кўнгилдагидек чиқиши мумкин.

1-расм.

4. Техник расм чизиш олдидан бажариладиган машқлар.

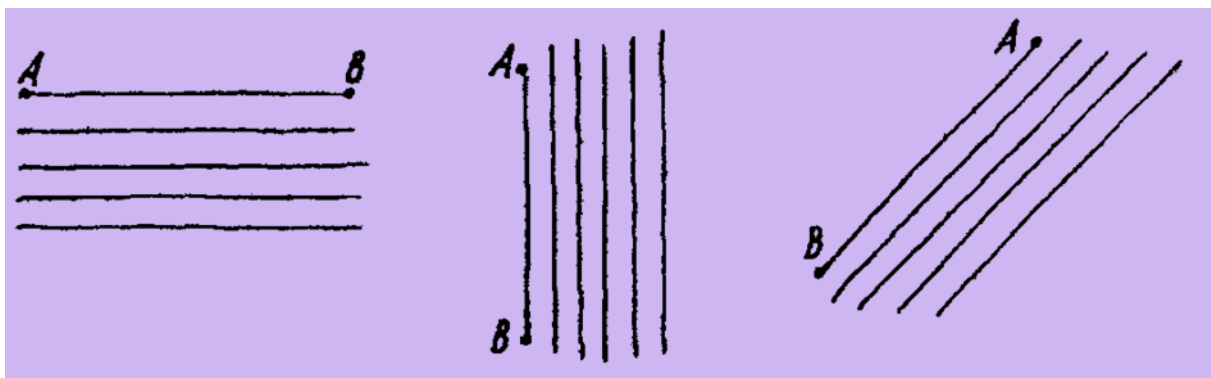
1-машқ. Ясси формаларнинг расмини чизиш учун олдин маълум ораликда параллель чизиклар чизиш ва шу билан қўлни ўргатиб бориш керак. Масалан, АВ тўғри чизикқа параллел чизиклар чизиш керак бўлсин (134-расм).

2-машқ. Берилган R радиус бўйича айлана чизиш учун.

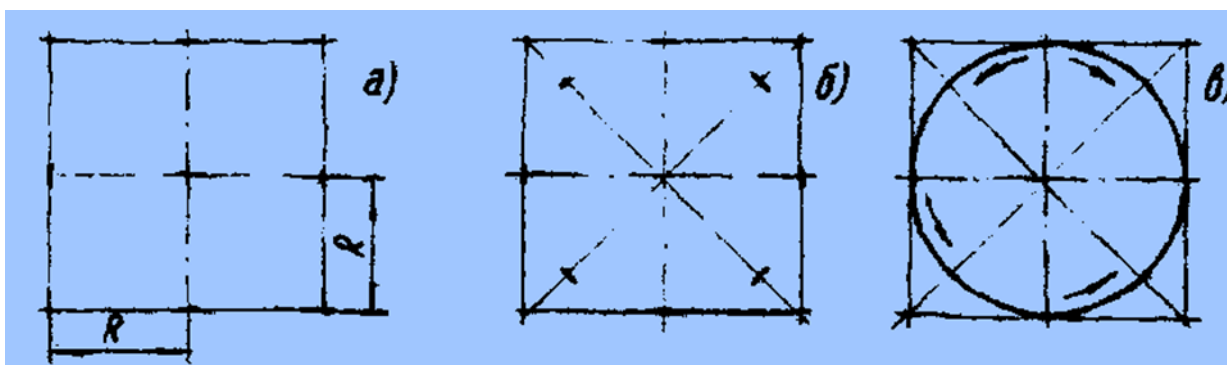
а) ўзаро тўғри бурчакли горизантал ва вертикал чизиклар кесиши натижасида айлана маркази ҳосил қилинади.

б) шу марказдан чапга, ўнга, юқорига ва пастга чизиш керак бўлган айлана радиуслари ўлчаб қўйилади ва квадрат чизилади.

в) квадрат диагоналллари ўтказиб, бу диагоналларга ҳам радиус ўлчаб қўйилади ва қўлда эгри чизик қилиб қўйилган нукталарни туташтириб чиқилади (135-расм).

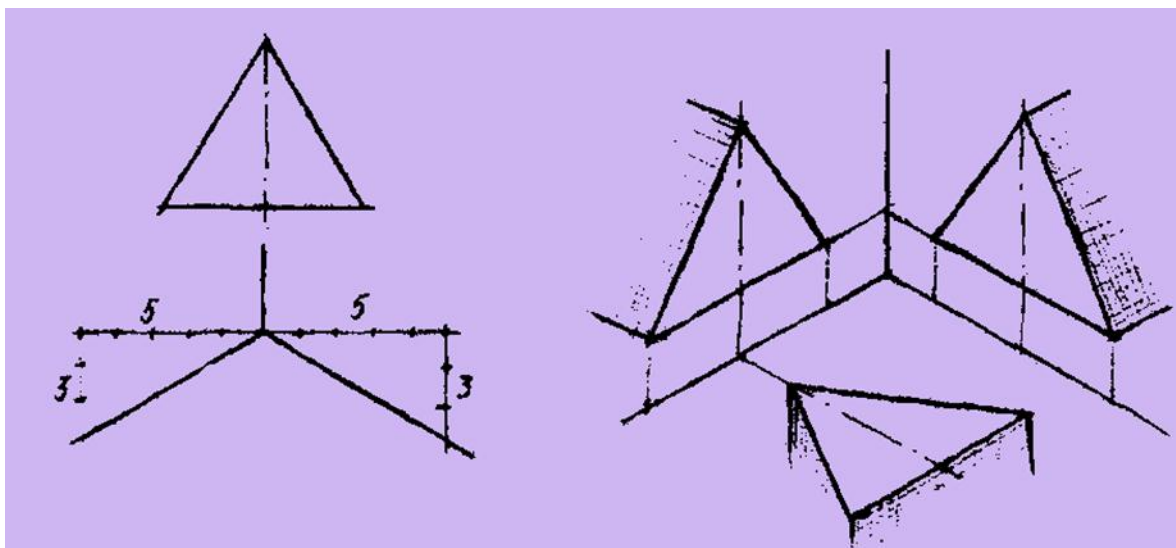
2-расм.

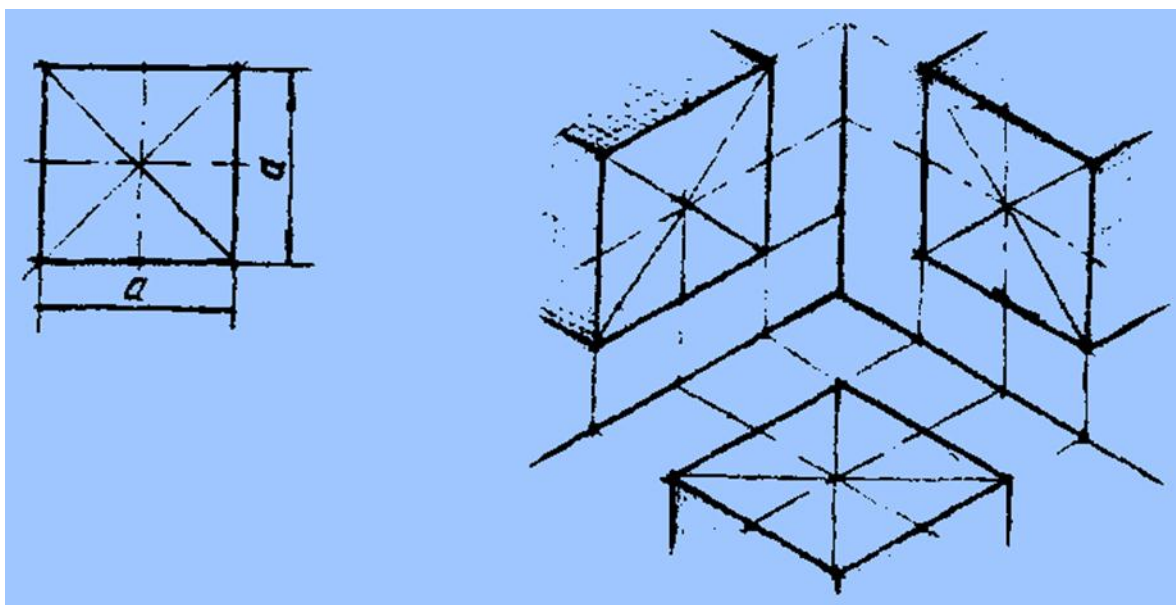
3-расм.

3-машқ. Тенг томонли учбурчакнинг фронтал (изометрик) проекциясини бажаришда ўқ чизиқлар чизиб олинади ва учбурчакнинг АС томони изометрик проекциядаги Х ўқига параллел чизилади. В нукта эса З ўқга параллель бўлган учбурчак баландлигига ўлчаб қўйилади. Қолган проекция текисликларида ҳам ишлар такрорланади (136-расм).

4-машқ. Томонлари А масофага тенг бўлган АВСД квадратнинг изометрик проекцияларни яшаш керак бўлсин. Бунинг учун квадрат томонларини изометрик ўқларга параллель қилиб чизиш ва а ўлчамини қўйиш кифоя (137-расм).

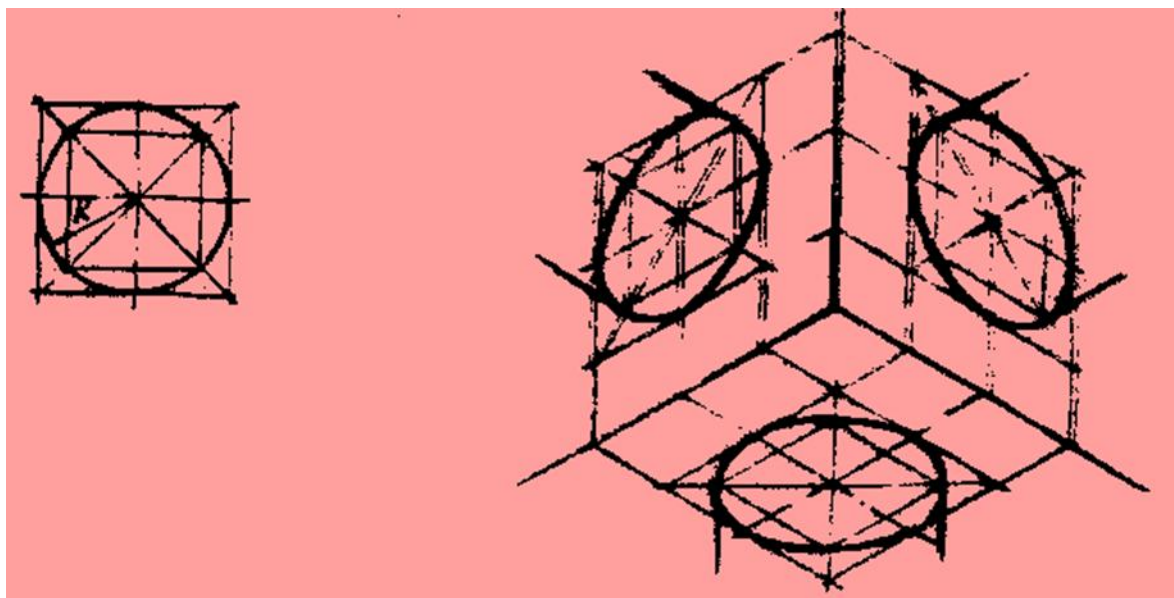

4-расм.

5-расм.

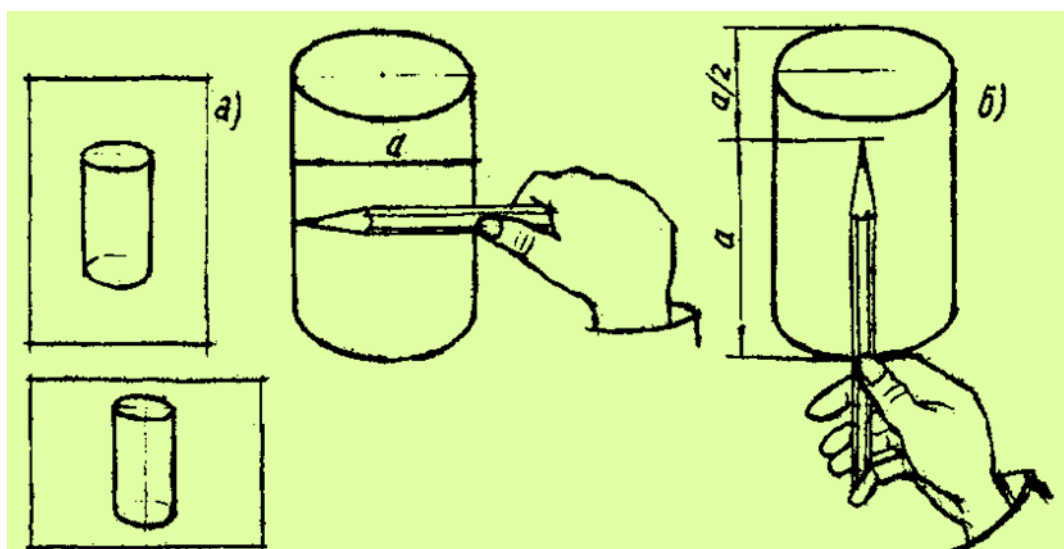
5-машқ. R радиусли айлананинг изометрик проекциясини бажариш учун айланага ташқи ва ички квадрат чизиб олинади. Шу квадратларнинг изометрик проекцияларини ясаб, унинг диагоналлари ўтказилади. Ички ва ташқи квадратларни чизиш натижасида ҳосил бўлган 8 та нуқтани қўлда эгри чизик қилиб туташтириб чиқилса, айлананинг изометрик проекциялари, яъни эллипслар ҳосил бўлади (138-расм).

6-расм.

5. Геометрик жисмлар техник расмини чизиш машқлари.

Геометрик жисмларнинг техник расмини чизиш учун аввалом бор уни кўздан кечириб, қоғозга тўғри жойлаштириш (компоновка) ни мўлжаллаш керак. Бунинг учун қоғознинг диагоналлари ўтказиб, қоғоз маркази топилади ва детал расми қоғознинг ўртасига жойлаштирилади. Детал расми жуда катта ёки кичик ҳам бўлмаслиги лозим. Чизиш учун қўйилган детал ёки жисмлар мажмуаси (натура) умумий баландлиги ва бўйи ўлчамларига қараб қоғоз бўйига ёки энига қилиб чизилади (139- расм).

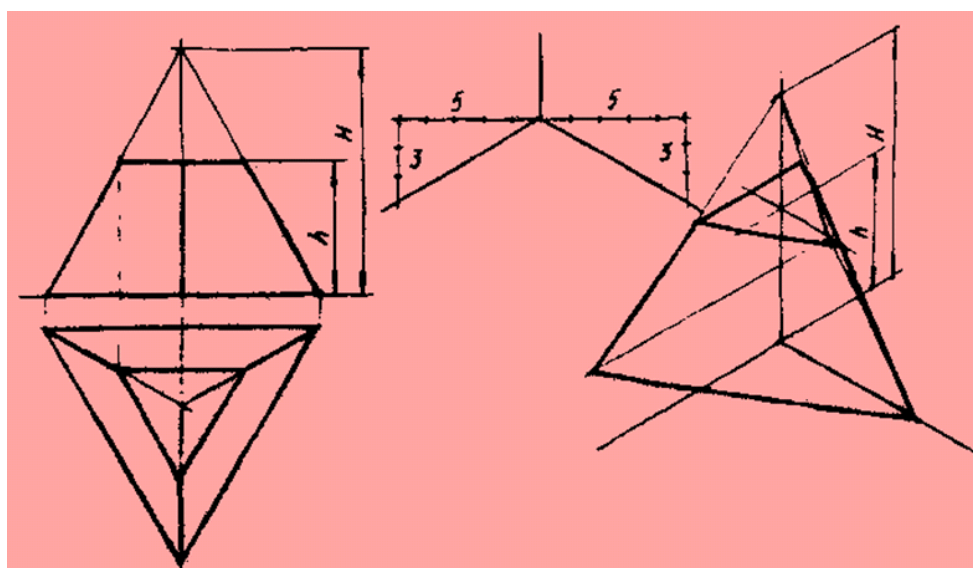

7-расм.

6. Рассомчилик ҳақида маълумот.

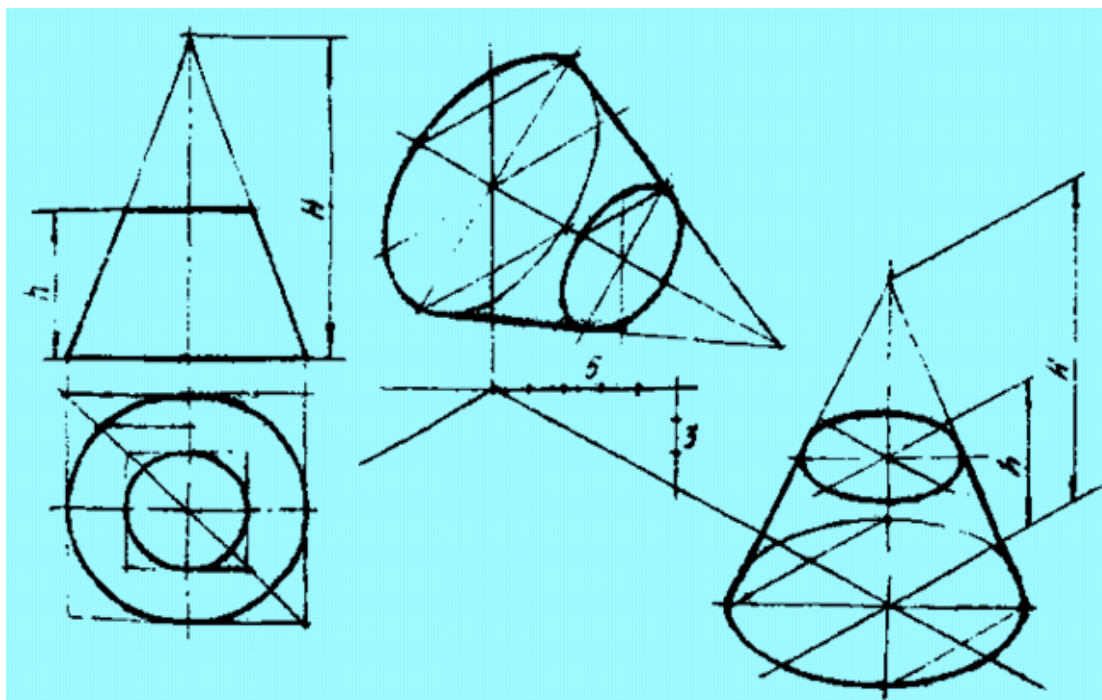
Геометрик жисмларнинг техник расмини чизиш учун қуйидаги машқлар бажарилади.

1-машқ. Кесик пирамиданинг расмини чизиш керак бўлса, бунинг учун пирамида катта асосини горизонтал текисликка параллель деб ҳисоблаб, асосини изометрик проекцияда чизиб оламиз ва унинг асос марказини топиб, баландлик чизиғи чиқарилади, пирамида баландлиги (X) ўлчаб қўйилади. Пирамида умумий баландлиги (X) дан кесилган пирамида баландлиги ни айириб ташлаб, пирамида катта асосига параллел чизиклар ўтказиб кичик асос ясалади. Бурчаклар туташтирилса, пирамида ён қирралари ҳосил бўлади (140-расм).

8-расм.

2-машқ. Маълум ўлчамдаги кесик конуснинг техник расмини чизиш талаб қилинса, аввал унинг асосини изометрик проекция текисликларида бажариб олиш керак, бу олдинги машқлардан бизга маълум. Айлана, яъни конус асосининг изометрик проекциялари ясалгандан кейин марказдан (X) баландлик чиқарилади ва кесик конус баландлиги (x) ўлчаб қўйилади. Шу марказ бўйича кесик конуснинг кичкина асоси ҳам чизилади. Катта асос билан кичик асосга уринма чизиклар ўтказилса, кесик конуснинг тугалланмаган техник расми изометрик проекцияси ҳосил бўлади (141-расм).

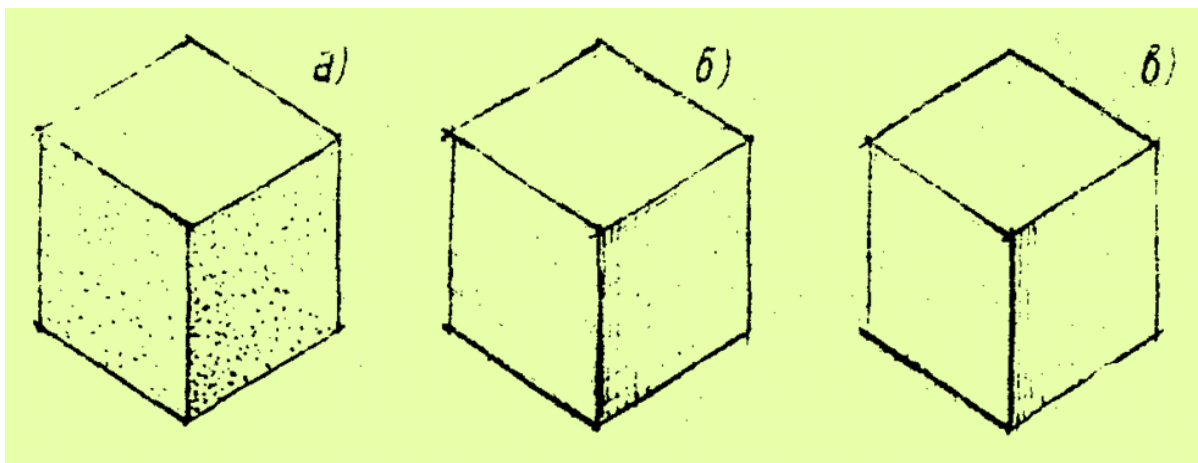
9-расм.

Геометрик жисмларнинг техник расмини бажаришда уларнинг янада яққолроқ, яъни ҳақиқий жисмга ўхшашлиги учун фақат контур чизик конструктив ечим камлик қилади, бунинг учун ёруғ-соя томонлари ишланиши керак. Жисмга бир тамондан ёруғлик берилганда унда ёруғ ва соя томонлари ажралади, шунинг ҳисобига жисм ҳажмга (формага) эга эканлиги кўринади. Жисмларнинг ёруғ соясини ажратишда турли усуллар ишлатилади, жумладан:

а) нуқталар билан ёруғ сояни ажратиш: нуқталар қанча қалин бўлса, соя қуюқлиги, кам бўлса, ёруғроқ кўринади. Кўпинча метал жисмларнинг соялари нуқталар билан бажарилади (142-а,расм);

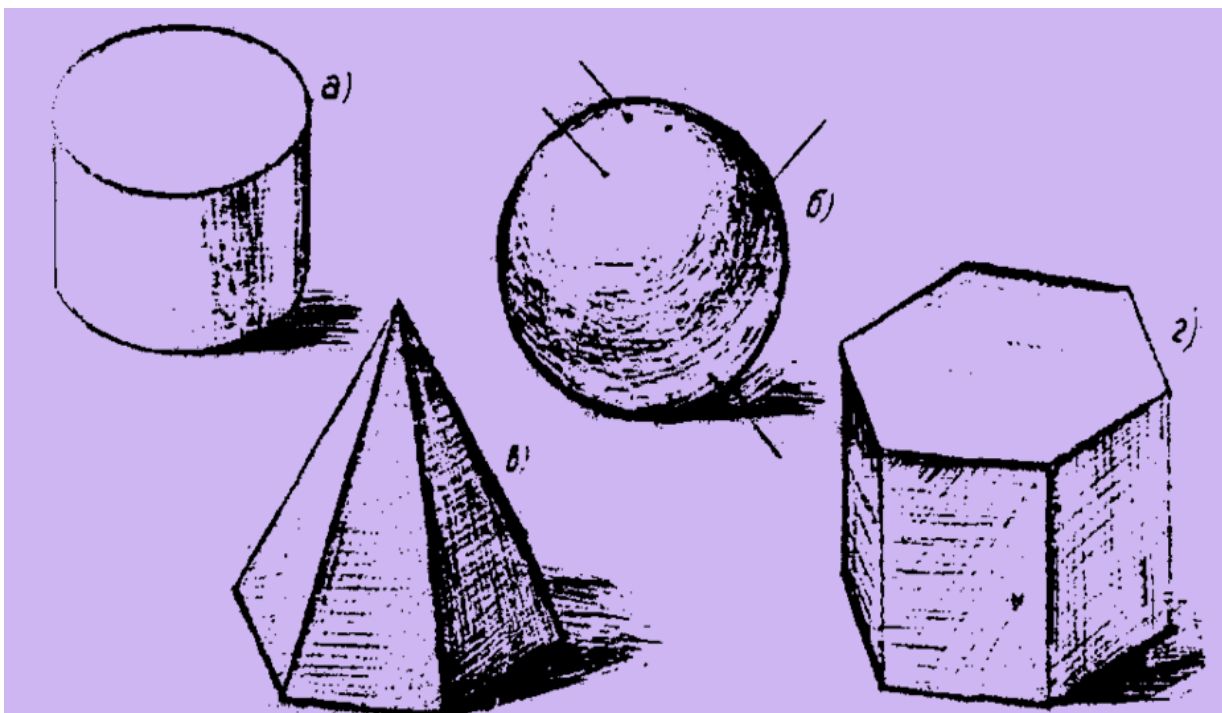
б) тўр штрих-шрафировка билан жисмнинг ёруғ-соясини бажариш: бунда штрих турларнинг сийрак, қуюқлиги билан ёруғ ёки соя кучлилиги кўрсатилади (142-б,расм);

в) параллел чизиклар билан ҳам штрихлаб жисмларда ёруғ-сояни кўрсатиш мумкин. Бунда штрихлаш жисмнинг тузилишига қараб бажарилади (142-в,расм);

10-расм.

Жисмларга ёруғлик тушганда ярмидан кўпроғи ёруғ, камроғи эса соя бўлади. Бу соя ўз сояси деб аталади. Ёритилган жойидаги энг ёруғ жой блик (ялтироқ шуъла), ўз сояси қисмидаги ёруғроқ бўлиб турган жой рефлекс (ёнидаги жисмлардан қайтиб тушаётган акс ёруғ) дейилади (143-расм).

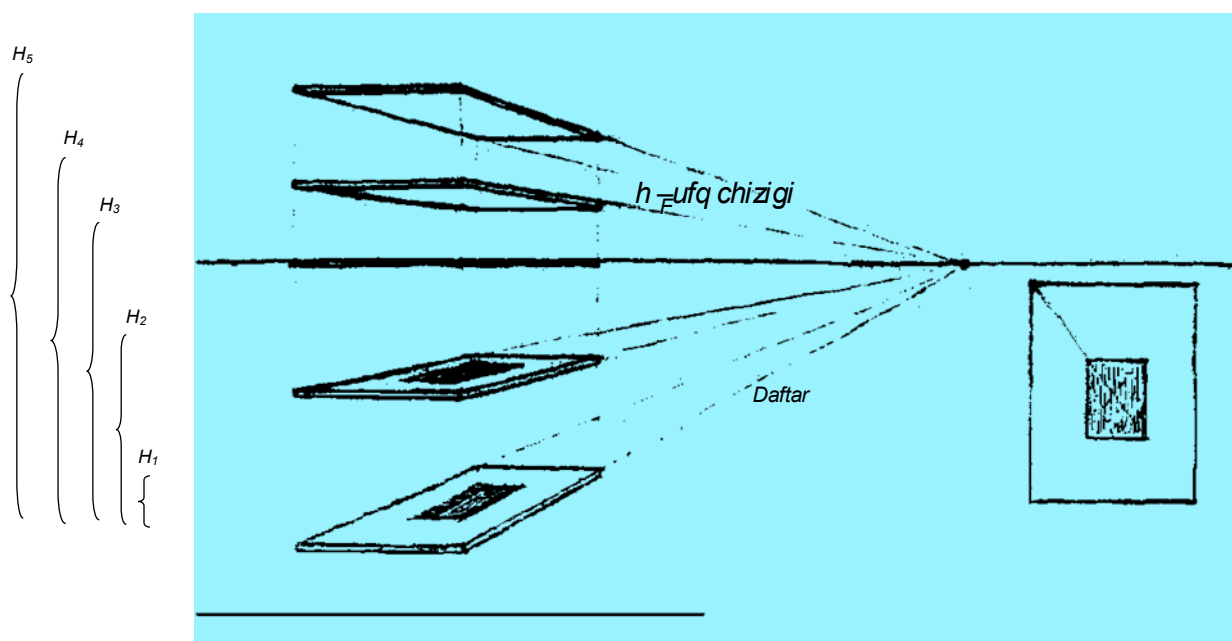

11-расм.

Ҳар қандай жисмнинг техник расмини бажаришда уларнинг қирраларини ёки чегара қисмларини асосий қалин чизиклар билан эмас, фақат ёруғ-сояни штрихлаш усули билан кўрсатиш керак (145-расм).

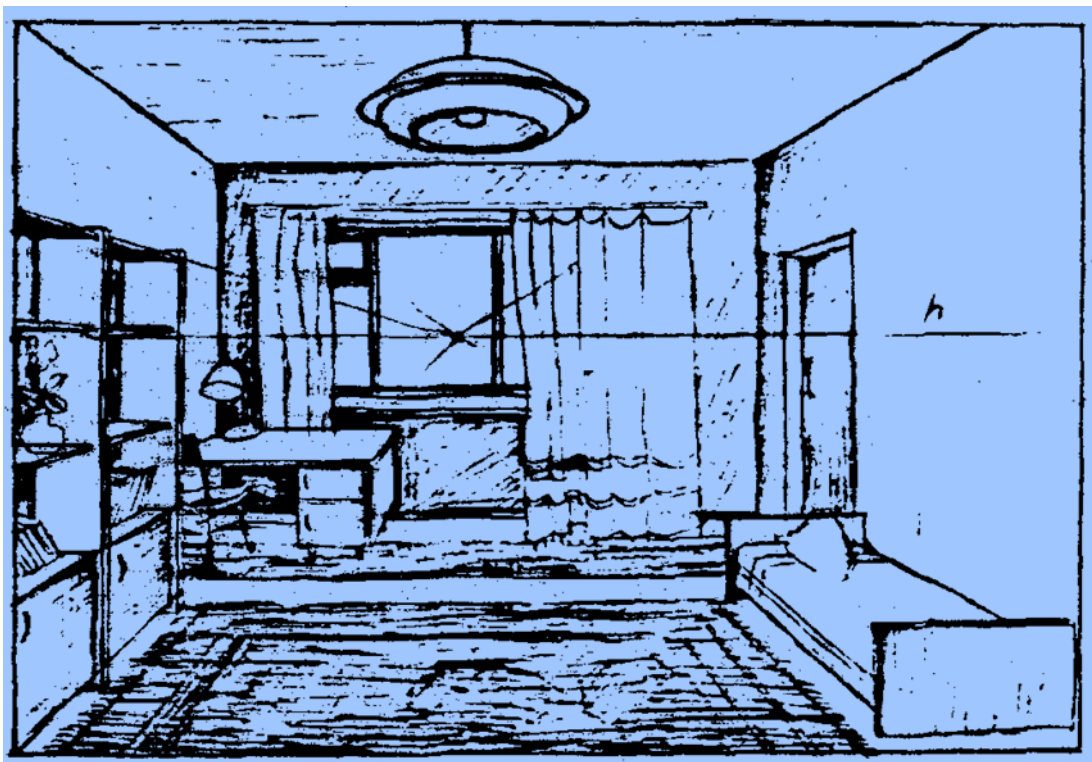
Рассомчилик ҳақида қисқача маълумот. Техникавий рассомчилик аксонометрия назариясига асосланган бўлса, рассомчилик эса перспектива қоидаларига, яъни кузатувчига натура қандай кўринган бўлса, шундайлигича

тасвирлашга асосланган. Рассомчиликни ўрганиш учун демак, перспектив қисқаришни ҳам билиш керак экан. Параллел чизиқларнинг учрашмаслиги бизга яхши маълум, лекин улар ҳаётда кузатилганда албатта уфқ (х) чизиғидаги бир нуқтага (Ф) интилади. Уфқ чизиғи бизнинг кўзларимиз турган баландликдан ўтувчи, ер сатҳига параллел бўлган уфқ текислигида ётган чизиқдир. Биз ҳаракатда бўлганимиз учун уфқ чизиғимиз ҳам ўзгариб туради. Шунинг учун туриб қараганимизда стол, стулларнинг устки қисмини кўпроқ кўрамыз. Демак ҳар бир кузатувчининг ўз уфқ текислиги ва ўз уфқ чизиғи мавжуд экан. Қуйидаги расмда турли баландлик (H_1, H_2, H_3, H_4, H_5) да турган китобнинг перспектив қисқариши перспектива қоидалари асосида чизилган. Бу ерда H_3 баландлик бизнинг уфқ текислигимиз (кўз) баландлигига тенг (144-расм).

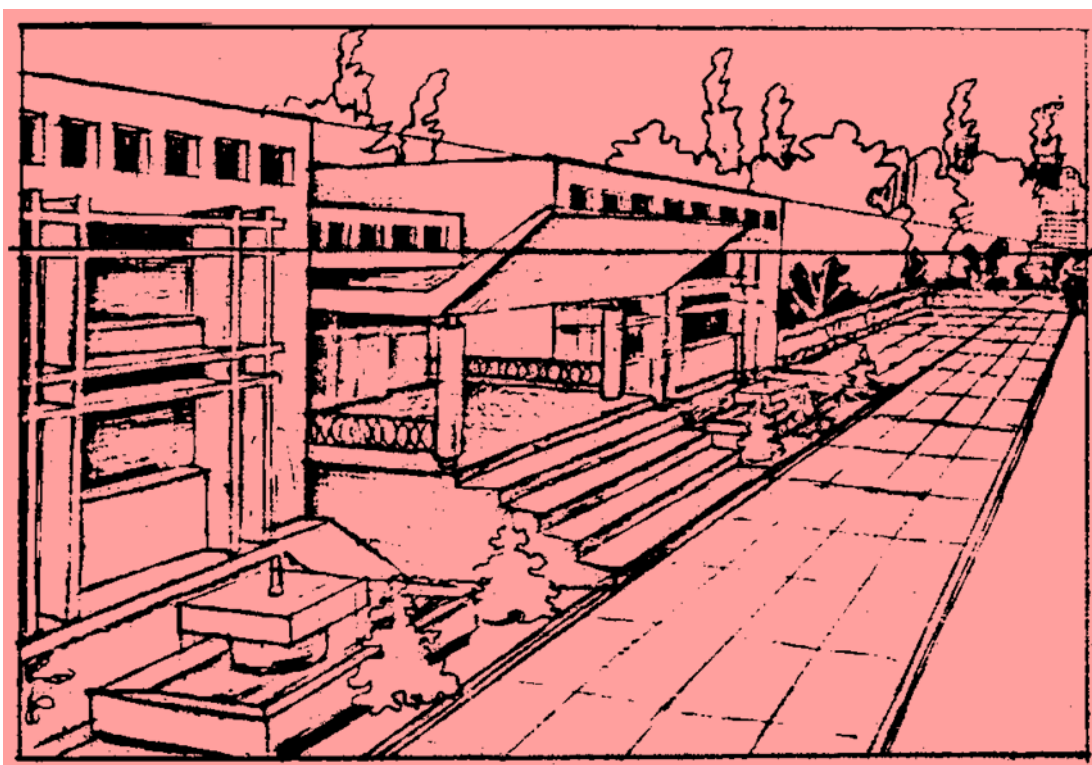
12-расм.

Перспектива кўришни яхши ўрганиб олиб (қўлланмадаги материаллар камлик қилса, махсус адабиётлардан фойдаланиб), техникавий рассомчиликда қилинган ишлар: компоновка, пропорция (нисбатлаш), перспектива қоидалари асосидаги конструктив қурилиш ва ниҳоят ёруғ сояларни штрихлаб, жисмларга шакл бериш тўғри бажарилса, бевосита натураларга қараб ҳам расм чизавериш мумкин. Бу қоидалар рассомчиликнинг асосини ташкил қилади. Ана шу қоидаларни билгач, нафақат бир нечта жисмлардан иборат натюрморт (иловадаги расмлар)ни, ҳатто конструктив тугунлар (иловадаги расмлар), интерьер (бино ва иншоатларнинг ички кўриниши, 13,а-расм), экстерьер (бино ва иншоатларнинг ташқи кўриниши, (13 б-расм) ни ҳам осонгина чизиш мумкин бўлади.

13-(a) rasm.

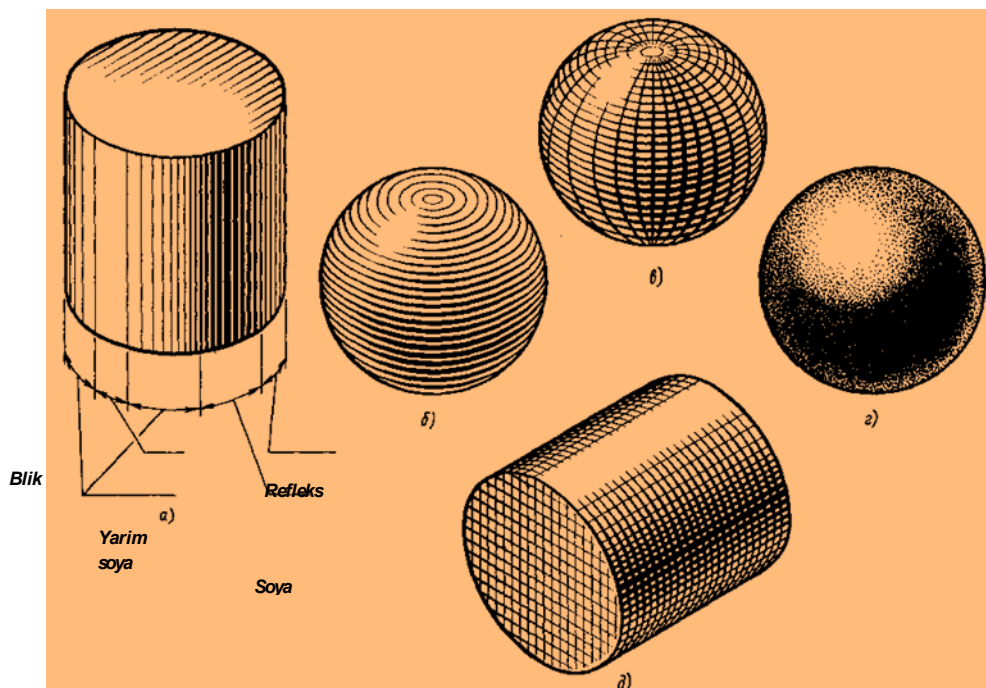
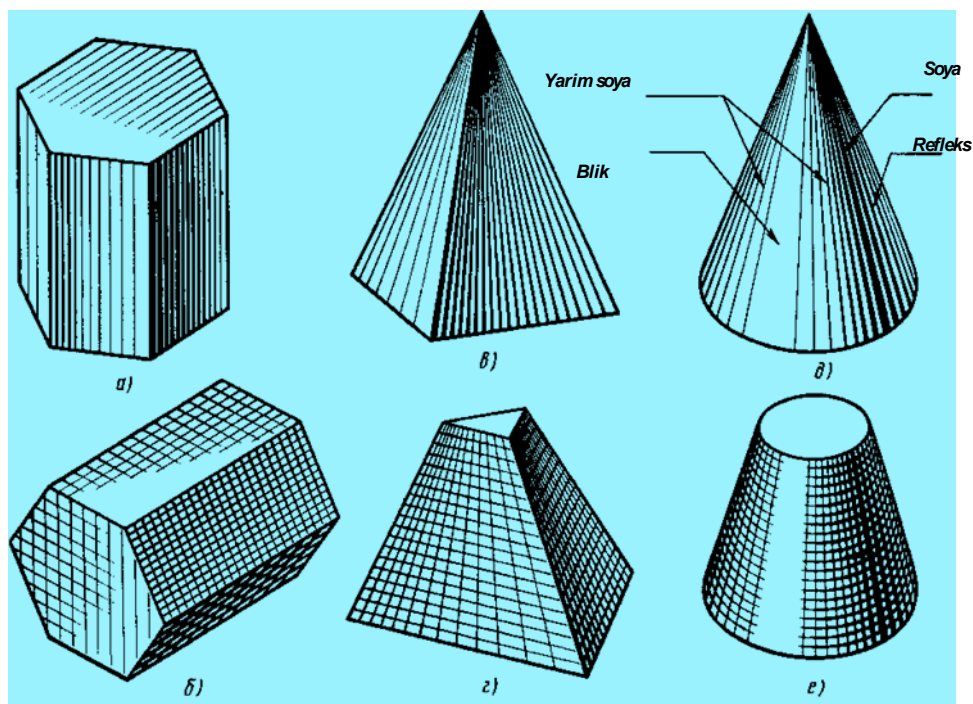
a

13-(б) rasm.

Нисбатан қийин натураларни чизишда катта предметлар: бино ва бино элементлари, конструкциялари; жиҳозлар геометрик жисмлар (куб, пирамида,

призма, цилиндр, конус ва ҳ. к) ва уларнинг кесилган қисми деб қаралса чизиш осон кечади. Яхшилаб кузатилса, ҳақиқатдан ҳам атрофимиздаги нарсалар ана шу геометрик жисмлар йиғиндисидан иборатдир (14-расм).

14-rasm.

Назорат саволлари:

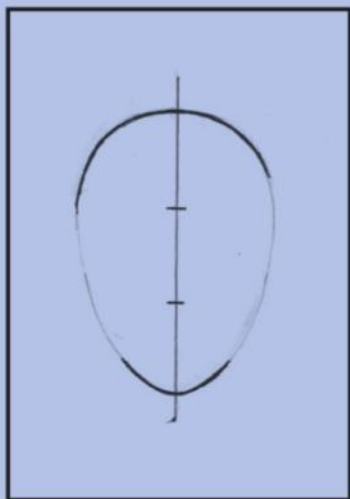
1. Техник расм нима?
2. Техник расм аксонометрияда қандай бажарилади?
3. Техник расм чизишни қандай қоидалари мавжуд?
4. Техник расм чизиш олдидан қандай машқлар бажарилади?
5. Геометрик жисмлар техник расми қандай чизилади?
6. Рассомчилик нима?

Фойдаланган адабиётлар

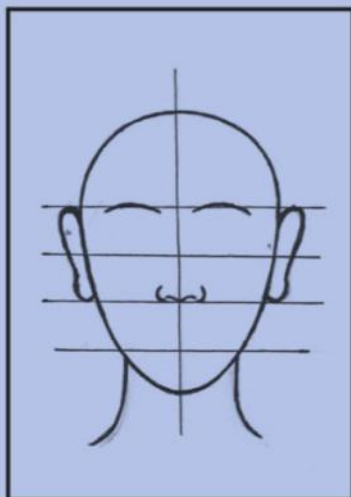
1. Аширбоев А.О. “Чизмачилик”. –Тошкент., „Янги нашр“ нашриёти, 2010
2. Раҳмонов И., Қирғизбоева Н., Аширбоев А., Валиев А.Н, Ниғмонов Б. Чизмачилик –Т “Ворис-нашриёт”, 2016 й.
- 3.Раҳмонов И., Валиева Б.Н. Мухандислик графикаси фанини ўқитишнинг замонавий технологиялари -Т.: «НАВРЎЗ» нашриёти, 2015 й. 10 б.т.
4. Қ.Мираҳмедов. 6-синф тасвирий санъат дарслиги. Ғ.Ғулом-2017 йил

2-Мавзу: Портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш (2 соат амалий).

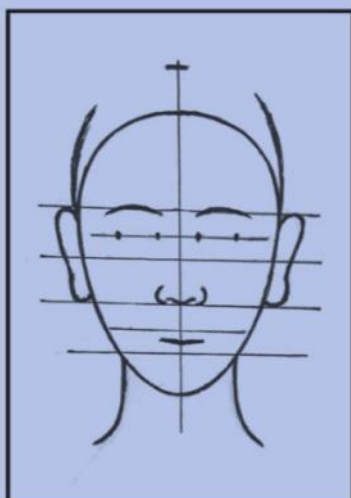
Автопортрет чизиш анжомларини кўзгу, қоғоз, қалам, ўчирғич, қалам чиқаргич ва бошқаларни тайёрлаш. А3 қоғозига автопортрет компоновкасини энгил чизиқлар билан жойлаштириш. Компоновка ичига одам бош шаклини (тухумсимон) чизиш. Портрет чизишда қўлланиладиган умумий қоидалардан бош шаклини 3 қисмга бўлиш. Кейинги босқичда 6 қисмга бўлиниб кейин қош, бурун, кулоқ аъзоларни ҳомаки белгиланади. Юз қурилишини чизишнинг сўнгги босқичи кўз, лабни ўрнатилган қоидадан фойдаланиб чизиб жойлаштириб чиқилади ва бошнинг юқори қисмини чизиб белгилаб қўйилади. Кўзгуга қараб ўз киёфасини аниқлаштириб чизиб чиқиш. Автопортретни ёруғ-соя қоидалари асосида туслаш.

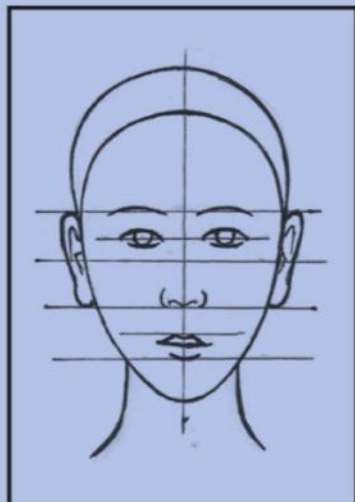
Симметрия чизигини оч тусда чизинг, чизик юқорисига катта ва пастки қисмига кичик ёй чизинг. Катта ёйдан кичик ёйгача бўлган масофани тенг уч бўлакка бўлиб нукта белгиланг.

Биринчи чизикда қош ва қулоқни юқори қисми, иккинчи чизикда, бурун ва қулоқнинг пастки қисми чизилади. Қош билан бурунгача ва бурундан даҳангача бўлган ораликни тенг иккига бўлиб ёрдамчи чизик чизинг.

Бошнинг юқори чегара чизигини қош билан бурун оралиғини ярим ўлчамида белгилаб нукта қўйинг. Қош билан бурун оралиғи ўлчамини тенг ярмини яна тенг иккига бўлиб кўзни чизиш учун ёрдамчи чизик чизинг ва кўз тасвири учун нукта белгиланг. Худди шундай бурун билан даҳан оралиғи ўлчами тенг ярмини яна тенг иккига бўлиб лаб учун ёрдамчи чизикча чизинг.

**Белгиланган нуқталарга кўзни ва
лабни чизиб жойлаштиринг.
Бошни юқори қисми чегара чизигини
бирлаштириб қўйинг.**

Амалий машғулот топшириқлари

1. Автопортрет чизиш анжомларини тайёрланг.
2. А 3 қоғозига автопортрет компоновкасини жойлаштиринг.
3. Компонировка ичига бош шаклини жойлаштиринг.
4. Бош шаклини 3 ва 6 қисмга бўлинг.
5. Қош, бурун, қулоқ аъзоларни ҳомаки белгиланг.
6. Кўз, лабни ўрнатилган қоидадан фойдаланиб жойлаштиринг.
7. Бошнинг юқори қисмини белгилаб, кўзгуга қараб ўз қиёфангизни аниқлаштириб (қош,кўз,бурун...) чизиб чиқинг.
8. Автопортретни ёруғ-соя қоидалари асосида тусланг.

Назорат саволлари:

1. Автопортрет чизиш анжомларини нима?
2. А 3 қоғозига автопортрет компоновкасини қандай жойлаштирилади?
3. Компонировка ичига бош шаклини жойлаштиришни гапириб беринг?
4. Бош шаклини 3 ва 6 қисмга қандай бўлинади?
5. Қош, бурун, қулоқ аъзолари қандай белгиланади?
6. Кўз, лабни жойлаштириш ўрнатилган қоидасини биласизми?

7. Бошнинг юқори қисми қандай белгиланади? Ўз қиёфангизни аниқлаштириб чизишни биласизми?
8. Автопортретни ёруғ-соя қодалари асосида туслаш деганда нимани тушунасиз?

2- вариант

Эвристик ўқитиш технологияси ва сюжетли композиция ишлаш модули **1-мавзу: Эвристик ўқитиш технологияси (2 соат назарий)**

Режа:

1. Эвристик ўқитиш технологияси.
2. Эвристик ўқитишнинг йўналишлари.
3. Эвристик ўқитишнинг принциплари.
4. Эвристик дидактика.
5. Эвристик ўқитиш технологияси асосида дарс ташкил қилиш.

1.1 Эвристик ўқитиш технологияси.

Эвристик ўқитишнинг асосий моҳияти янгиликни доимо очишга ҳаракат қилиш демакдир. Эвристик юнонча – қидираман, топаман, очаман деган маъноларни англатади.

Эвристика ўқитишнинг:

1. *Ўқитиш шакли – эвристик суҳбат.* Бунда ўқитувчи ва ўқувчи ўртасида масала моҳиятини тушуниш ва бир фикрга келиш мақсадида савол ва жавоблар уюштирилади.

2. *Ўқитиш методи.* Ижодий ишлаш жараёнида ўқитувчи ўқувчига иш юзасидан мақсадли ғоялар, фикр чалғиганда тўғри йўл кўрсатиб, вақти-вақти билан ақлий ҳужум уюштириб туради. Масалага ойдинлик киритиш йўлида эвристик вазият яратиб беради.

3. *Берилган масаланинг технологик жараёни.* Уни ўқувчининг ўзи белгилайди. Ижодий маҳсулотни рўёбга чиқаришдаги якуний натижаси ўқувчининг танлаган технологиясига боғлиқ бўлади. Танланган йўли самара бермаса, ўқитувчи ўз вақтида ўқувчига ёрдам кўрсатади.

Ўқувчининг ўзини-ўзи ижодий томондан рўёбга чиқариши эвристик ўқитишнинг энг юқори масаласи ҳисобланади.

Инновацион технологиялар орасидаги эвристик ўқитиш технологик шакли деярли Сукротнинг савол ва фикр юритиш методига суянган.

Маълумки, Сукрот ўзининг шогирдларига аввал, умумий йўналтирувчи савол берган ва жавобини олгач, аниқлаштирувчи савол берган ва ҳақиқатни аниқламагунча, унга жуда яқин савол бераверган.

Эвристик ўқитишдаги *вазият* ўқитишнинг калит элементи ҳисобланади. Бундай вазият ўқувчининг билмаслигидан уни фаоллаштиради, унинг мақсади ўқувчи томонидан шахсий ғоянинг туғилишини, гипотезалар, схемалар тузишга йўллайди. Эвристик ўқитишда таълим натижасини айтиб бўлмайди. Ҳар бир ўқувчидан турли жавобларни олиш мумкин.

Эвристик ўқитишда ўқувчи олдинги олган билимини ўзлаштиради, кейин уни ижодий ўзлаштириш орқали ўзининг лойиҳасида қўллайди. Бу ерда олдинги билимларни ўрганиш орқали келажакка интилиш шиори амал қилади.

Эвристик ўқитиш эркин ривожланиш мактабига асосланган бўлиб, унинг назарияси *эвристик дидактика* ҳисобланади.

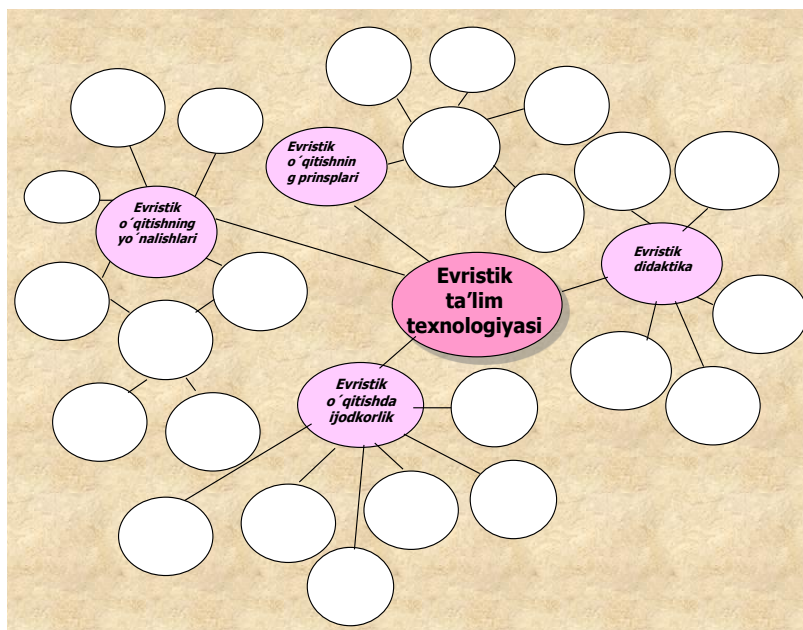
Эвристик ўқитишнинг мазмуни ва мақсади ўқувчилар томонидан ўзининг мустақил фикрини лойиҳалаш (конструкциялаш) мақсад қилиб олинадиган, таълимнинг мақсади ва мазмуни ҳамда уни ташкил қилиш жараёни, ташҳис қўйиш ва тушуниб етиш эвристик таълим ва ўқиш ҳисобланади.

Эвристик ўқитишнинг принциплари маълум педагогик шароитга мослаштириб ўқитиш бўлиб, унда ўқитишда ўқитувчи ва ўқувчини олдиндан натижаси маълум бўлмаган муоммони ечишга ундайди.

Эвристик ўқитиш нафақат ўқувчиларни балки ўқитувчиларни ҳам ривожланишга чорлайди, чунки ўқитувчиларга ўқув жараёнида ҳақиқатни “Билмаслик” вазиятини ташкил қилишга тўғри келади.

Ўқувчи ўзининг машғулотлари режасини тузади, ўзининг шахсий қарашларини асосий масалага қаратади. Масалан, деталга ўлчамларини қўйишда унинг шаклини, геометрик образларни, уни тайёрлаш жараёнларни ўрганишга ҳаракат қилади. Деталга ишлов беришдаги жараён ҳақида ўзининг шахсий фикрини, деталнинг геометрияси, уни яхшилаш ҳақидаги изланишлар, техник ва технологик конструкциялаш, дизайн кабилар устида бош қотиради. Натижада ўқувчилар ўзлари ўрганаётган соҳа ҳақида шахсий индивидуал режаларини тузишади.

Эвристик таълим технологияси термини кластерланади.

1.2. Эвристик ўқитишнинг йўналишлари.

Эвристик ўқитишни баъзида ижодий фаолият билан боғлашади. Лекин унинг асосий учта йўналиши мавжуд:

1.Эвристик фаолият ўзида ижодий таълимий маҳсулот етиштириш жараёнларини қамраб олади.

2.Эвристик фаолиятни ташкил қилувчи билиш жараёнлари ижод қилишдаги энг зарурий жараён ҳисобланади.

3. Эвристик фаолиятда ташкилий, методологик, психологик ва бошқа жараёнлар ижодий ва билиш фаолиятини таъминлайди.

Эвристик ўқитишда унинг асосий мақсади ўқувчининг ўз-ўзини ижодий таъминлаш ҳисобланади. Бу жараён қуйидагича амалга оширилади.

Ўқувчи лойиҳалаш учун вазифа олади. Аммо унга вазифа ҳақида тайёр билим берилмайди. Ўқувчи вазифани бажариш учун турли кўринишдаги лойиҳалар, гипотезалар тузади. Кейин ўқитувчи билан вазифанинг аслига солиштирилади. Аслининг жавоби ишланмаси билан ўқувчининг лойиҳаси муҳокама қилиш йўли билан тўғри бажарилган лойиҳа аниқланади. Натижада ўқувчи ўзининг фаолият имкониятини қайта кўриб чиқади ва унинг шахсий қарашида ўзгариш рўй беради. Бу ўзгаришлар ўқувчининг сезгисида, билимида, иқтидорида, тажрибаси кабиларда намоён бўлади.

Агар ўқувчи муҳокама натижасидан қониқмаган бўлса, у ҳаммасини қайта ишлаб чиқади, токи қониқарли натижага эришмагунча.

Эвристик ўқитиш очик вазифа асосига қурилади. Барча ўрганилаётган мавзу элементлари очик шаклдаги вазифада ифодаланиши мумкин. Масалан, валда айланма ҳаракат даврида втулка тешиги (ҳамда валнинг ўзи ҳам) емирилиб кетишини олдини оладиган мослама лойиҳалансин. Ёки машина ва

механизмдаги бирор детал қўпол ҳамда оғир қилиб ишланган бўлиб, у детал иш жараёнида машина иш унумини пасайишига сабаб бўлаётган бўлса, уни дизайн асосида қайта лойиҳалансин каби масалаларнинг ечимини лойиҳалашда ўқувчи ўз режасини тузиб чиқади.

Эвристик ўқитишда тайёр билимларни ўзлаштириш даражасини эмас, уларга ўқувчининг қанчалик ижодий ёндошганлиги назорат қилинади. Ўқувчининг шахсий сифатини ривожланиши, унинг ўрганаётган соҳаси бўйича ижодий ютуқлари ҳамда таълим стандартларидан қанчалик олға ўтиб бораётганлиги текширилиб, унга баҳо берилади.

1.3. Эвристик ўқитишнинг принциплари.

Муайян педагогик шароитда қўлланиладиган ўқитишни эвристик ўқитиш деб тушуниш мумкин.

1. Ўқувчи томонидан ўзининг асосий эркин танлаб олинadиган таълим элементлари принциплари: *маъно, мақсад, мазмун, фаолиятнинг шакли ва кўриниши, ишлаш усуллари, ўқув воситалари, таълим натижасини баҳолаш мезонлари.*

Эвристик ўқитишнинг асосий мақсади: *ўқувчиларда билим, эркин ижод қилиш, ўқув предметининг барча бўлимлари бўйича ижод қилиш имкониятини яратиб бериш, лекин эркинлик вазифасиз бўлмайди.*

2. *Ўрганилаётган соҳага таълим фаолиятининг мослиги.* Ушбу принцип бўйича ўқувчилар, масалан, чизмачиликдан тайёр билимларни ўрганиши эмас балки, чизмачиликнинг ўзи билан унинг муаммолари ҳақида қанчалик ўйлаши муҳим ҳисобланади.

3. *Ўқитишнинг ҳамроҳлик принципи.* Ўқитувчи томонидан ҳар қандай ижодда намоён бўлаётган ижобий кўрсаткичлар ҳамроҳлиги қўллаб-қуватланади. Ўқувчининг эвристик ҳаракатига ёрдам бериш учун ўқитувчи эвристик вазиятларни яратиб беради. Ўқувчида фанга нисбатан қизиқиш уйғотиш ва унинг шахсий фаолиятида билимлар асосини мустаҳкам эгаллаши йўлида ўқитувчи унга шароит яратиб беради.

4. *Мустақил таълим олишнинг рефлексивтик (фикр юритиш) принципи.* Рефлексия – бу фикр юритиш фаолияти жараёнида ўқувчининг ўзи нима қилаётганини тушуниши, у билан нима ҳодиса рўй бераётганлигини англашидир. Рефлексиянинг асосий мақсади – ўқувчи томонидан фаолиятидаги асосий таркиб (компонент)ларни аниқлаш, эслаш ва англаш. Рефлексия ўқувчига келажакда фаолиятининг мақсадини қайта аниқлашга ва ўзининг таълим йўлини равон қилишга ёрдам беради.

Рефлексивтик ўқитиш – ўқувчига шахс сифатида индивидуалликда ягона эканлигини тушунишга ёрдам беради. Ўқувчининг удабуронлиги эвристик фаолиятда ва унинг маҳсулотида яққол намоён бўлади. Ўқувчи сўзсиз энг аввал

ўзининг фаолиятидаги ҳамма нарсага қодирлигини, индивидуаллигини кўрсата бошлайди.

1.4. Эвристик дидактика.

Эвристик таълим концепцияси (бирор нарса ҳақидаги асосий фикр). Эвристик таълим мазмуни-ўқувчининг шахсий имкониятини унинг кўп қиррали барча таълимий соҳадаги фаолиятида амалга ошириш ҳисобланади.

Эвристик дидактика. *Эвристик таълимдаги назария ва технология эвристик дидактика дейилади.* Эвристика – ўқитиш назарияси, мақсади, принциплари ва бундай таълимотнинг мазмуни ҳамда технологияси ўқувчи ва ўқитувчида маҳсулот (ўқувчининг ижодий ишнинг натижаси маҳсули) яратиш, ўрганаётган соҳасида олган билим ва фаолиятидаги индивидуалликни таъминлайди.

Эвристик кўринишдаги таълимда асосий масала, ўқувчига ўзининг индивидуал ҳаракат йўлини, инсониятнинг ютуқларига мос келадиган ва уларнинг ўсишини таъминлайдиган сифатларни тарбиялаш ҳисобланади. Бу ерда: ҳозирдаги ижод оқали келажакни қуриш ва олдингиларни ўзлаштириш шиори амал қилади.

Эвристик таълим модели. Ўқувчининг эвристик ёндашишда олган таълими модели – “Мен” деган шахсдан соҳанинг бошланғич нуқтасидан кенгайиб, аста-секин ташқи дунёни ўқувчининг индивидуал ички дунёси ўзаро мулоқот орқали эгаллай бошлайди. Ташқи дунё ўзининг мазмуни (таълимига) эга, ички дунё ҳам.

Эвристик ўқитиш ҳамроҳлик ҳарактерга эга. Ўқитувчи ҳар бир ўқувчининг таълим соҳасини эгаллашига кенг имконият яратиб беради. Ўқувчи ўзининг шахсий ижодиётида маҳсус яратилган эвристик таълим вазиятида, улар фаолиятида маданиятли намунавий ҳаёт тарзини намоёниш этиш билан бирга ўзининг индивидуаллик ички дунёсини таълимий имкониятини ривожлантиради.

Инсонда яшириниб ётган билимларни чиқариш учун таълимнинг барча метод ва методологиясидан фойдаланилади. Бундай ҳолатда ўқувчига ўзининг ўрганаётган предметининг ҳаракат йўлини тузиб чиқиш, нафақат билим ва шахсий шуғулланишнинг мақсади, ўзининг ўқитиш режасини, мавзуларни ўрганиш усуллари, таълимий натижаларни баҳолаш шакллари лойиҳаланиб чиқилади.

1.5. Эвристик ўқитиш технологияси асосида дарс ташкил қилиш.

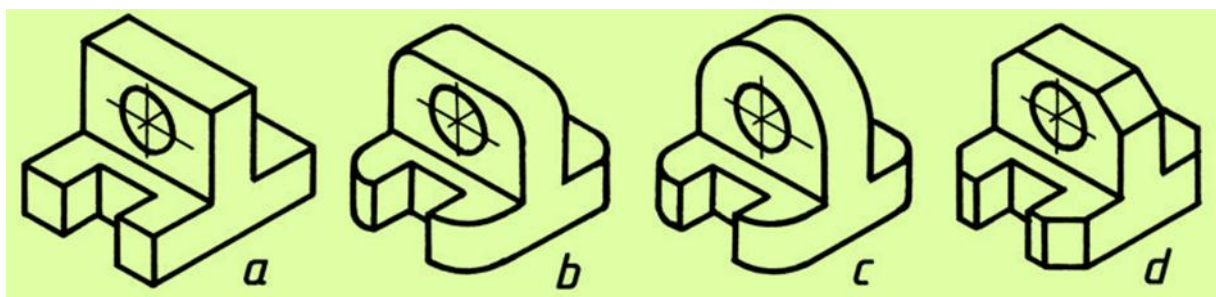
Педагогика олий ўқув юртларида “Тасвирий санъат ва муҳандислик графикаси” таълим йўналиши тингловчилар муҳандислик графикаси (чизмачилик) дарсларида конструкциялаш (лойиҳалаш) асосларидан таълим

олишади. Ўрта мактаб чизмачилик предметида ҳам лойиҳалаш мавзусига оид дарслар ажратилган.

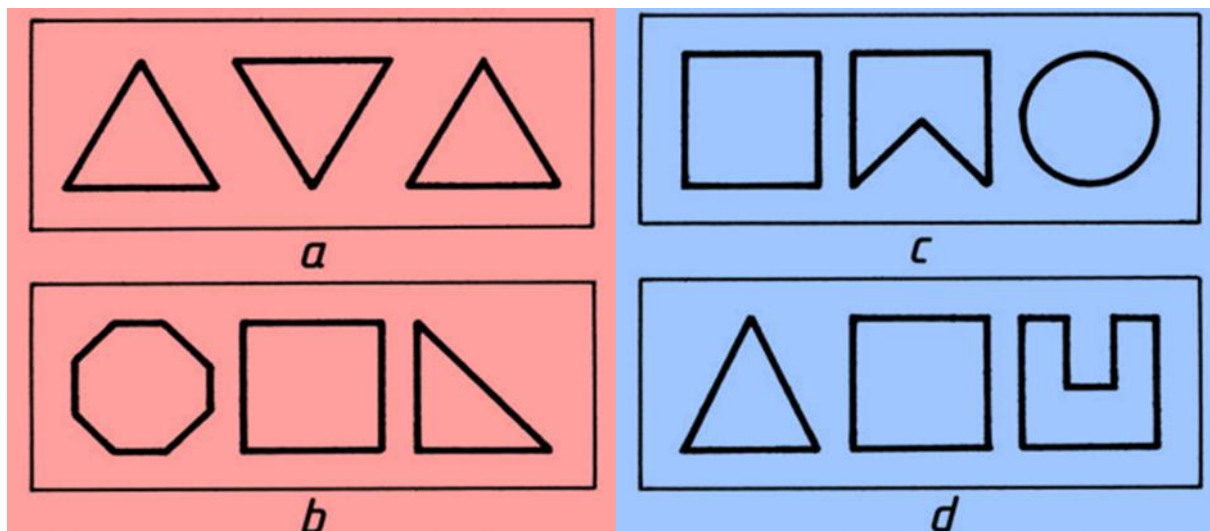
Қуйида аввал ўрта мактабда, сўнгра педагогика олий ўқув юртида лойиҳалашга доир дарсларни ташкил қилиш ҳақида мулоҳаза юритилади.

Ўрта мактабларнинг 9-синфида деталнинг шаклини ўзгартиришга оид график масалалар, деталнинг фазовий ҳолатини ўзгартиришга ва қайта лойиҳалашга оид ижодий график ишларни ташкил қилиш мавзуларда лойиҳалаш, дизайн асосида берилган буюмни ўзига жалб қила оладиган ҳолда унинг кўриниши гўзал ва чиройли ҳамда бежирим шаклда ўзгартириш, вазнини ҳам камайтириш, янги конструктив элемент киритиш, янги фойдали сифатлар бериш йўли орқали буюмнинг оғирлигини камайтириш, пишиқлигини ошириш, ишлов беришни соддалаштириш, фойдаланишда қулайлик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда лойиҳалаш сўралган. Масалан, 1–чизма, *a* даги деталнинг вазни (оғирлиги)ни камайтириш мақсадида унинг шакли геометрияси қисман дизайн талабида ўзгартирилган. Натижада 56–чизма, *a*, *б*, ва *д* лардаги кўринишга ўзгарди.

Масалан, геометрик жисм куб шундай лойиҳаланиши лозимки, ундан ясалган модел *X*, *B* ва *W* лар ўрнида берилган тешиklar орқали тиғиз ўтсин деган вазифа берилган бўлса, ўқувчи *B* текисликдаги моделнинг бош, *X* дагисидан устдан ва *W* дагисидан моделнинг чапдан кўриниши тиғиз ўтишини кўз олдига келтириб, ижодий изланишлар олиб боради ва бир қанча уринишлардан кейин турлича лойиҳалар яратилади. Ўқитувчи билан олиб борилган мулоқатлар натижасида тўғри жавоб аниқланади). 2-чизма, *a*, *б*, , *д* ларда мустақил бажариш учун шундай мазмундаги масалалар берилган.

1-chizma

2-чизма

Яна бир мисол. Икки элементли моделнинг кўринишлари берилган бўлиб, моделнинг устидаги элементи худди шундай шакл ва ўлчамдаги чуқурчага остки асос қисми ҳисобига алмаштирилган кўриниши лойиҳалансин.

Ўқитувчи моделнинг кўринишларини оғзаки ёки ёзма тафсифи орқали тушунтириб, ижодий ҳаракат йўлини кўрсатади (23-чизма). Икки элементли шаклни берилгандан бошқачароқ, ўқувчининг эстетик дидига мос келадиган вариантини ўзи танлаши мумкинлигини эслатиб ўтилади.

Вазифани бажариш жараёнида ўқитувчи ўқувчиларга йўналтирувчи – аввал, умумий кейин бевосита мавзуга яқин эвристик саволлар бериб, ўқувчиларнинг рефлексивтик ҳамда индивидуаллик қобилиятларини равшанланишига ёрдам бериб туради. Бундай ёндашишда ҳар бир ўқувчи ўзининг олдинги олган билимлари асосида янги ижодий қарашлар орқали ўзларининг шахсий фикрларини берилган фазифани лойиҳалаш ёрдамида намоён этади.

Педагогика олий ўқув юртларида муҳандислик графикаси (чизмачилик) дарсларида тингловчиларга конструкторлик масалалари: техник деталларни шакллантириш, деталларга ўлчамлар қўйиш технологияси, қўйим ва ўтқозишлар, деталларга ишлов бериш усуллари технологияси, машина деталларининг технологияликлиги, деталларни ўзаро бириктириш усуллари, инверсия, қўйилган вазифани турлича ечиш, машиналарни лойиҳалашнинг асослари каби назарий билимлардан кейин амалий машғулотларда берилган схема-чизма бўйича лойиҳалаш (конструкциялаш) каби турли кўринишдаги масалалар бажарилади.

Масалан, деталларни қисиб турувчи винтли мосламада камчилик мавжуд. Детални чиқариб олиш учун винтни кўп марта айлантиришга тўғри келади. Мосламанинг конструкциясига шундай ўзгартириш киритиш керакки, винтнинг

бир ёки бир ярим марта айланишидан сўнг детал осонгина чиқиб кетсин. Ушбу жараён лойиҳалансин.

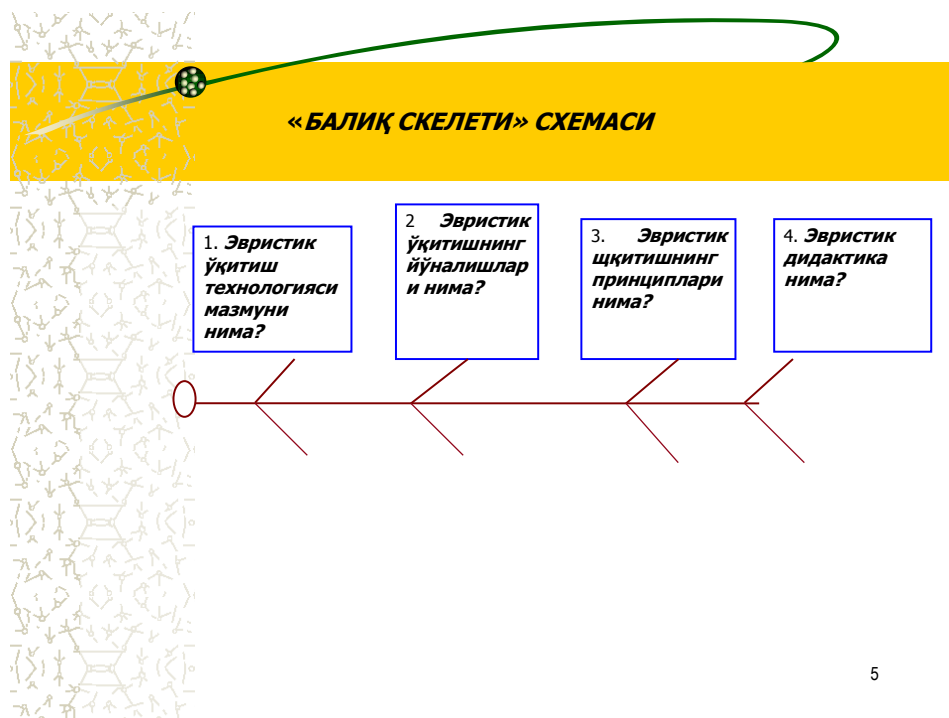
Ёки мосламанинг йиғиш чизмаси берилган. Ундаги вал айланма ҳаракат қилганда детал юқорилама ва қайтма ҳаракат қилсин каби қўшимча лойиҳалашга мўлжалланган масалаларни ташкил этади.

Бундай масалаларни қайта лойиҳалаш жараёнида эвристик ўқитиш технологиясидан фойдаланиш тавсия этилади.

Тингловчиларга ушбу методнинг қонун-қоидаларига биноан вақти-вақти билан ўқитиш шаклига биноан умумий мақсадли йўналтирувчи саволлар ҳамда ўқитиш методига биноан ақлий ҳужум уюштириш лозим.

Қўлланилаётган ўқитишнинг шакли ва методи орқали тингловчиларда ижодий ривожланишни кузатиш мумкин.

Тингловчиларнинг ҳар бирига индивидуал вазифалар берилиб, уларда шахсийлик ҳисси уйғотилади. Берилган масалаларнинг индивидуалликлари тингловчида ўз-ўзини ижодий ривожланиш, шахсий ғояларни рўёбга чиқариш, турли гипотеза, лойиҳалаш ишларини бажаришни ўзлаштиришга имкон яратилади.

5

Назорат саволлари:

1. Эвристик ўқитиш технологияси нима?
2. Эвристик ўқитишнинг йўналишлари айтинг?
3. Эвристик ўқитишнинг қандай принциплари бор?
4. Эвристик дидактика нима?

5. Эвристик ўқитиш технологияси асосида дарс қандай ташкил қилинади?

ФОЙДАЛАНГАН АДАБИЁТЛАР

33. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Т., “Адабиёт жамғармаси”, 2006.
4. Сайидахмедов Н.С., Очилов А. Янги педагогик технология моҳияти ва замонавий лойихаси –Т.: РТМ, 1999.
5. М.Б.Шаҳ, Б.Рана. Энгинеринг Дравинг, Индия бй Саи Принт-О-Па Пвт.Лтд, Индия, 2007, 2009.
6. Қодиров К.Б. Табақалаштирилган таълимда психологик-педагогик ташхис. – Тошкент: ЎзПФТИ. 2005.
7. Раҳмонов И., Валиева Б.Н. Муҳандислик графикаси фанини ўқитишнинг замонавий технологиялари -Т.: «НАВРЎЗ» нашриёти, 2015 й. 10 б.т.

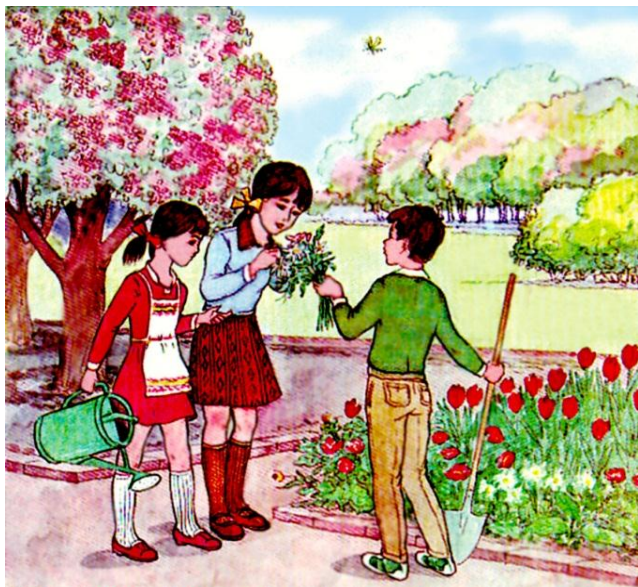
2 - Мавзу: Тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлаш (2 соат амалий)

Сюжет – (французча – буюм, нарсa, ҳаракат) деган маънони англатади. Тасвирий санъатда – тасвирланган буюм ёки воқеа тушунилади. Сюжетли картинада – ҳаётий воқеалар, лавҳалар, ҳаракатлар тасвирланади. Тасвирий санъатнинг портрет, натюрморт, манзара ва бошқа жанрларидаги асарлардан сюжетли картинанинг мазмунини, ғоясини, ҳаётийлигини ўқиш мумкин. Сюжетли картиналар бир неча турларда яратилади.

1. Тарихий мазмунда яратилган картиналар – сюжетида тарихий воқеа ва ходисалар акс этади.
2. Маиший мазмунда яратилган картиналар – сюжетида кундалик ҳаёт, турмуш, меҳнат акс этади.
3. Мифологик мазмунда яратилган картиналар – сюжетида афсонавий образ ва воқеалар акс этади. Тасвирий санъат дарсларида сюжетли композиция ишлашнинг ўзига хос хусусиятлари мавжуд бўлиб, булардан биринчиси композиция учун мавзу танлаш, мавзудан ўрин оладиган образ ва деталларни аниқлаб олиш, кейинги босқичларда эскиз вариантларининг компоновкасини тайёрлаш, ҳомаки конструкциясини белгилаш ва аниқ қилиб чизиб олишдан иборат. Якуний босқич чизилган композицияга ранг танлаб бўйб тугаллаш.

Натюрморт композицияси деганда мавзу асосида чизиш учун стол юзасига буюм ва нарсаларнинг оқилона тузиб жойлаштирилиши назарда тутилади. Композиция санъатнинг жуда кўп тур ва жанрларида мавжуд бўлиб, у

рассомнинг ғоясини танланган сюжетлар орқали ифодалаб ёритиб беради. Натюрморт композициясини тузишда кичик нарсаларни олдинроқда, йирик буюм ёки нарсалар эса орқароқда қўйилиши мақсадга мувофиқ бўлади. Натюрмортга фон танлашда оч тусли ёрқин рангдаги буюм ёки нарсалар учун тўқ фон, тўқ тусли натюрморт тузилмаси учун очроқ фон тавсия этилади.

Сюжетли композиция.

Натюрморт композицияси.

Ҳайкалтарошлик композицияси.

Ҳайкалтарош Р.Миртожиев томонидан яратилган “Ватанга қасамёд” маҳобатли ҳайкалтарошлик композицияси.

Амалий машғулот топшириқлари

1. Тасвирий санъатнинг рангтасвир, графика ёки ҳайкалтарошлик турида сюжетли композиция танланг.
2. Композициянинг компоновкаси ва ҳомаки эскиз варианты тайёрланг.
3. Композиция компоновкасини чизиш орқали ёки ҳайкалтарошликда бажаринг.
4. Композиция чизилган бўлса рангланг, ҳайкалтарошликда бўлса ўрнатилган кетма-кетликда якунланг.

Назорат саволлари:

1. Сюжетли композиция нима?
2. Композициянинг ҳомаки ва эскиз варианты деганда нимани тушунасиш?
3. Композициянинг компоновкаси ва чизиш босқичи ўртасида қандай фарқ бор?
4. Композиция қандай ҳолатда тугалланган ҳисобланади?

КЕЙСЛАР ТҮПЛАМИ

КЕЙСЛАР БАНКИ

1- кейс: Қуйидаги натюрморт жанрида ишланган асарлар муаллифларини аниқланг ва ҳар бир расм остига мос рақамларини ёзинг.

Расмли ва кўп жавобли кейс жавоби қуйидагича бўлади.

2 Лисов В.	4 Талдикин Ю.	6 Абдуллаев С.Ф.	5 Енин В.И.	1 Аҳмедов Р.	3 Салим жонова Л.	7 Аринин М.
-------------------	----------------------	-------------------------	--------------------	---------------------	--------------------------	--------------------

2 -кейс: Қуйида берилган фикрларнинг қайсилари тўғри? Жавоблар жадвалига “ҳа” ёки “йўқ” сўзларини ёзинг.

1. Акварель бўёғида очдан тўққа қараб ишланади.
2. Барокко сўзи француз тилидан олинган
3. “Қарағайзорда тонг” асари муаллифи И.Шишкин.
4. Илк бор мойбўёқни ака- ука Ван Дейлар тайёрлашган.
5. К.Бехзод 1452 йилда таваллуд топган
6. Мойбўёқда фақат холстга ишланади.
7. Хроматик рангларни учта хусусияти мавжуд.

Жавоб:

1	2	3	4	5	6	7
ҳа	йўқ	ҳа	ҳа	йўқ	йўқ	ҳа

1. Спектр рангларни И.Ньютон аниқлаган
2. Хроматик рангларни учта хусусиятини аниқлаган олим Гельмгольц
3. Мирак наққош К.Бехзоднинг шогирди бўлган.
4. Акварель мойбўёққа нисбатан тез қуриydi
5. Гуашь бўёғи қуриган сари тўқаради.

6. Акварель сувли бўёқлар туркумига киради.

7. Жўлдосбек Қуттимуродов рангтасвирчи рассом

Жавоб:

1	2	3	4	5	6	7
ҳа	ҳа	йўқ	ҳа	йўқ	ҳа	йўқ

3- кейс: Рангтасвир (Р), Ҳайкалтарошлик (Х) ва Графикага оид (Г) терминларни аниқланг ва жадвалнинг “жавоб” қисмига ёзинг.

1. Ал-ля прима	10. литография		
2. мрамар	11. мастихин		
3. стек	12. холст		
4. офорт	13. линогравюра		
5. акварель	14. гипс		
6. каркас	15. мойбўёқ		
7. кселография	16. пластилин		
8. цемент	17. гравюра		
9. гуашь	18. фреска		
Жавоб	Р -	Х -	Г -
Жавоб	Р- 1, 5, 9, 11, 12, 15, 18	Х –2, 3, 6, 8, 14, 16,	Г – 4, 7, 10, 13, 17,

Рангтасвирчи (Р), Ҳайкалтарош (Х) ва Графикачи (Г) рассомларни аниқланг ва жадвалнинг “жавоб” қисмига ёзинг.

1. Н.Қўзибоев	10. Жўлдосбек Қуттимуродов		
2. И.Жабборов	11. А.Мирзаев		
3. М.Кагаров	12. Т.Муҳаммедов		
4. Ч.Ахмаров	13. А.Бойматов		
5. Б.Жалолов	14. Т.Қўзиев		
6. Р.Миртожиев	15. А.Абдуллаев		
7. И.Икромов	16. Д.Рўзибоев		
8. Р.Худайбергенов	17.Н.Тен		
9. Қ.Башаров	18. А.Нур		
Жавоб	Р -	Х -	Г -
Жаво	Р- 1, 4, 5, 8, 11, 14,	Х –2, 6, 10, 13,	Г – 3, 7, 9, 12, 17.

6	15, 18	16.	
---	--------	-----	--

4- кейс: Ўзбекистон (Ў), Россия (Р) ва Европа (Е) рассомларни аниқланг ва жадвалнинг “жавоб” қисмига ёзинг.

1. С.Абдуллаев	10. Верещагина		
2. И.Шишкин	11. Ж.Изентаев		
3. М.Саидов	12. Л.Да Винчи		
4. Х.Рембранд	13. Р.Санти		
5. Ю.Елизаров	14. Ҳ.Усмонов		
6. И.Репин	15. И.Левитан		
7. П.Пикассо	16. З.Ковалевская		
8. П.Беньков	17. Караваджо		
9. И.Айвазовский	18. А.Дюрер		
Жавоб	Ў -	Р-	Е -
Жавоб	Ў- 1, 3, 5, 8, 11, 14, 16,	Р –2, 6, 9, 10, 15.	Е – 4, 7, 12, 13, 17, 18.

5- кейс: Рангасвирчи рассомлар исмларини ўзларнинг асарларни номлари билан жуфтланг.

1	А.Абдуллаев	А	Етти гўзал	
2	М.Набиев	Б	Менинг кўшиғим	
3	Ў. Тансиқбоев	С	Бобур портрети	
4	Ч.Ахмаров	Д	Отелло	
Жавоб:	1-	2 -	3 -	4 -
Жавоби:				
Жавоб:	1- Д	2 -С	3 – Б	4-А

Тасвирий санъат жанрлари ва уларга мос санъат асарларини номларини жуфтланг.

1	Анималистик жанрда		А	Амир Темур (М.Набиев)	
2	Маиший жанрда		Б	Кўпкари (А.Алиқулов)	
3	Марина жанрда		С	Наврўз (О.Қозоқов)	
4	Тарихий жанрда		Д	Тўққизинчи вал (И.К.Айвазовский)	
Жавоб:	1-	2 -	3 -	4 -	

Жавоби:

Жавоб:	1-С	2-А	3 – Д	4-Б
--------	-----	-----	-------	-----

Кластер

КЛАСТЕР

(Кластер-гутам, боғлам)-ахборот харитасини тузиш йўли- барча тузилманинг моҳиятини марказлаштириш ва аниқлаш учун қандайдир бирор асосий омил атрофида ғояларни йиғиш.

Билимларни фаоллаштиришни тезлаштиради, фикрлаш жараёнига мавзу бўйича янги ўзаро боғланишли тасаввурларни эркин ва очик жалб қилишга ёрдам беради.

Кластерни тузиш қоидаси билан танишадилар. Ёзув тахтаси ёки катта қоғоз варағининг ўртасига асосий сўз ёки 1-2 сўздан иборат бўлган мавзу номи ёзилади

Бирикма бўйича асосий сўз билан унинг ёнида мавзу билан боғлиқ сўз ва таклифлар кичик доирачалар “йўлдошлар” ёзиб қўшилади. Уларни “асосий” сўз билан чизиклар ёрдамида бирлаштирилади. Бу “йўлдошларда” “кичик йўлдошлар” бўлиши мумкин. Ёзув ажратилган вақт давомида ёки ғоялар тугагунича давом этиши мумкин.

Муҳокама учун кластерлар билан алмашинадилар.

9

Б/БХ/Б ЖАДВАЛИ

Б/БХ/Б ЖАДВАЛИ-

Биламан/ Билишни хоҳлайман/ Билиб олдим.

Мавзу, матн, бўлим бўйича изланувчиликни олиб бориш имконини беради.

Тизимли фикрлаш, тузилмага келтириш, таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантиради.

Жадвални тузиш қоидаси билан танишадилар. Алоҳида /кичик гуруҳларда жадвални расмийлаштирадилар.

“Мавзу бўйича нималарни биласиз” ва “Нимани билишни хоҳлайсиз” деган саволларга жавоб берадилар (олдиндаги иш учун йўналтирувчи асос яратилади). Жадвалнинг 1 ва 2 бўлимларини тўлдирадилар.

Маърузани тинглайдилар, мустақил ўқийдилар.

Мустақил/кичик гуруҳларда жадвалнинг 3 бўлимини тўлдирадилар

Б/БХ/Б ЖАДВАЛИ

Портретчи рассомлардан кимларни биласиз?

Портрет жанирида ижод қилган рассомлардан кимларни билишни хоҳлайсиз?

Биламан	Билишни хоҳлайман	Билиб олдим

16

Инсерт жадвали

График ташкил этувчининг тури, аҳамияти ва хусусиятлари

“ИНСЕРТ” жадвали

Мустакил ўқиш вақтида олган маълумотларни, эшитган маърузаларни тизимлаштиришни таъминлайди; олинган маълумотни тасдиқлаш, аниқлаш, четга чиқиш, кузатиш. Аввал ўзлаштирган маълумотларни боғлаш қобилиятини шакллантиришга ёрдам беради.

Ўқув фаолиятини ташкиллаштиришнинг жараёنли тузилмаси

Инсерт жадвалини тўлдириш қоидаси билан танишадилар. Алоҳида ўзлари тўлдирадилар.

Ўқиш жараёнида олинган маълумотларни алоҳида ўзлари тизимлаштирадилар - жадвал устунларига “киритадилар” матнда белгиланган қуйидаги белгиларга мувофиқ:

“V” - мен билган маълумотларга мос;

“ - ” - мен билган маълумотларга зид;

“+” - мен учун янги маълумот;

“?” - мен учун тушунарсиз ёки маълумотни аниқлаш, тўлдириш талаб этилади.

Инсерт жадвали

Тасвирий санъат жанрлари тўғрисида фикрингизни баён этинг.

V	—	+	?

8

A decorative graphic consisting of two dark blue brackets, one on the left and one on the right, framing the central text.

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ

Мустақил таълим мавзуларини бажариш бўйича тавсиялар

Тасвирий санъат ва чизмачилик фанларининг танлов модули бўйича назарий ва амалий ишлар таҳлил қилинади ва тасвирий санъат ва чизмачиликдан берилган мустақил иш мавзуларини таълим жараёнида фойдаланиш бўйича мустақил равишда тавсиялар ишлаб чиқади.

Тасвирий санъат чизмачилик фанларининг танлов модулини танловчиларга ўқитиш билан бирга уларнинг мустақил изланишларини ташкил этиш ва материалларни мустақил ўзлаштирилишини назорат қилиш учун қуйидаги мавзуларда мустақил иш мавзулари берилади.

1. Техник расм чизиш методикаси
2. Портрет турларидан автопортрет чизиш ва уни қаламда туслаш
3. Эвристик ўқитиш технологияси
4. Тасвирий санъатда сюжетли композиция ишлаш

ГЛОССАРИЙ

Термин	Ўзбек тилидаги шарҳи	Инглиз тилидаги шарҳи
Ахборот	Бошланғич тушунча бўлиб, дискрет ва аналогли турларига бўлинади	initial notion, divided into analogy and discrete types
Ахборот технологи ялари	Ахборотни йиғиш, сақлаш, узатиш, ўзгартириш, қайта ишлаш усул ва воситалари йиғиндисидан иборат	Practical part of scientific area of computer science representing set of means, ways, methods of the automated tax, processing, storage, transfer, use, producirovaniya of the information for reception certain(determined), obviously expected, results.
	1. Ахборот тизими таркибидаги электрон шаклдаги ахборот, маълумотлар банки, маълумотлар базаси. (қонун) 2. Алоҳида ҳужжатлар ва ҳужжатлар массивлари, ахборот тизимларидаги (кутубхона, архив, жамғарма ва маълумотлар банклари, бошқа ахборот тизимлари) ҳужжатлар ва ҳужжатлар массивлари. 3. Ахборот тизимларидаги (кутубхона, архив, жамғарма ва маълумотлар банклари ҳамда депозитарий, музей ва бошқалар) ҳужжатлар ва ҳужжатлар массивлари. 4. Маълумотлар ва билимлар базалари, ахборот тизимларидаги бошқа ахборот массивларини ўз ичига олувчи ташкиллаштирилган жами ҳужжатлаштирилган ахборот.	information resource 1. Information System data bank of information in electronic form in the database. (Law) 2. Separate documents and document areas of information systems (libraries, archives, foundations and other data banks Information Systems) documents and document areas. 3. Information Systems (library, archive, museum and depositary banks and savings, etc.) and documents areas. 4. Data and information databases, information systems and other information, which includes the communities of the total organized
Готика	XII-XVI асрларда Европага ҳос ўрта аср санъатининг бадиий услуби, асосан баланд ингичка минорали,	Gothic - A style of architecture and art dominant in Europe from the XIIth to the XVth century. Gothic architecture features

	учи учли ойнали, мураккаб нақшли (витражли) ибодатхона қурилишларида фойдаланилган.	pointed arches, ribbed vaults, and often large areas of stained glass
Дастур	Бу берилган кетма кетликда ифодаланган бирор бир алгоритмик тилда ёзилган масала ечишда алгоритмнинг компьютер тушунадиган белгилар орқали ифодаланиши	Program- written in consecution form to given algorithm Program- provide (a computer or other machine) with coded instructions for the automatic performance of a task it is a simple matter to program the computer to recognize such symbols
Дизайн	Дизайн (инглизча лойиҳалаш). Буюмларни бадиий лойиҳалаштириш, гўзаллик, тежамкорлик ва қулайлик принциплари асосланган саноат буюмлари, машина, мосламалар, ускуналар, интерьерларнинг эстетик кўринишини лойиҳалаштириш.	Design - (English design-to-design, construct). Industrial design objects, design, aesthetic appearance of industrial products, machinery, fixtures, equipment, interiors, based on the principles of combining comfort, efficiency and beauty.
Жараён	Олдимизга қўйилган мақсадга эришиш учун бажариладиган ҳаракатларнинг йиғиндиси тушунилади	In computing, a process is an of a that is being executed. It contains the program code and its current activity. Depending on the a process may be made up of multiple that execute instructions. A computer program is a passive collection of instructions; a process is the actual execution of those instructions. Several processes may be associated with the same program; for example, opening up several instances of the same

		program often means more than one process is being executed. is a method to allow multiple processes to share processors and other system resources. Each CPU executes a single task at a time. However, multitasking allows each processor to between tasks that are being executed without having to wait for each task to finish. Depending on the operating system implementation, switches could be performed when tasks perform operations, when a task indicates that it can be switched, or
Инноваци я	Янгиланишни, ўзгаришни амалга жорий этиш жараёни ва фаолияти (инглизча инновация – киритилган янгилик, ихтиро).	Innovation is the creation of better or more effective <u>products</u>, <u>processes</u>, <u>services</u>, <u>technologies</u>, or <u>ideas</u> that are accepted by <u>markets</u>, <u>governments</u>, and <u>society</u>. Innovation differs from <u>invention</u> in that innovation refers to the use of a new idea or method, whereas invention refers more directly to the creation of the idea or method itself.
Импресси онизм	Импрессионизм (французча, импрессион – таассурот) – XIX аср охири XX аср бошларида санъат йўналиши, француз тасвирий санъатида шаклланди. Ҳақиқий дунёнинг ҳаракатлари ва ўзгаришларини, ўткинчи таассурот сифатида етказиб беришга ҳаракат қилинади, импрессионист рассомлар пленер тизимини яратишди; улар рефлекс ва рангли сояларни аниқ	Impressionism (Fr. impressionnisme, of impression - an impression) - the direction in the art of the last third of the 19th - early 20th centuries, the most clear expression obtained in French painting. In an effort to capture an unbiased real world in

	қилиб “тоза ранг” мазкаларида яратишди. XIX аср охири XX аср бошидаги санъат йўналиши.	its mobility and volatility, passed directly as a fleeting impression, impressionist, plain air painters have developed a system, they wrote separate brushstrokes "pure color" just recreating reflexes and colored shadows. Art movement of the late 19th - early 20th centuries.
Коммуникация тизими	Бошқа тизимлар орасида ахборот узатиш билан боғлиқ ёрдамчи вазифаларни бажарадиган тизим	the various methods of sending information between people and places, especially official systems such as post systems, radio, telephone, etc
Композиция	Композиция – (лотинча – тузиш) – бадий асарни унинг мазмуни ва хусусиятига кўра тузиш. Композиция асарга ўзига ҳослик ва бутунлик бахш этувчи бадий шаклнинг муҳим элементи ҳисобланади.	Song - (from the Latin. Composition - drawing) - Construction work of art due to its content and character. The composition is a key element of artistic form, which gives the product of unity and integrity.
Компьютер	Ахборотларни ўзида сақловчи, бошқача қилиб айтганда уларни дастурлар ёрдамида қайта ишовчи ва сигналлар орқали узатувчи техника воситасидир	an electronic device which is capable of receiving information (data) in a particular form and of performing a sequence of operations in accordance with a predetermined but variable set of procedural instructions (program) to produce a result in the form of information or signals
Масофави	Бу масофадан туриб ўқитишнинг	Interactive interaction both

Й таълим	усулларига асосланган ҳолда аҳолининг кенг қатламларига тақдим этилувчи замонавий таълим технологиясидир.	between the teacher and pupils, and between them and interactive source of an information resource (for example, Web-site or Web-page), reflecting all components, inherent in educational process, (purpose, contents, methods, organizational forms, means of training), carried out in conditions of realization of means ICT
Метод	Бу билимга эришиш усули, олимнинг маълум тарзда тартибга солинган, онгли ва изчил фаолиятидир.	a method is a associated with. Methods define the behavior to be exhibited by instances of the associated class at program run time. Methods have the special property that at runtime, they have access to data stored in an instance of the class they are associated with and are thereby able to control the state of the instance The association between class and method is called binding. A method associated with a class is said to be bound to the class.
Технология	Муайян ишлаб чиқариш соҳасидаги усуллар ва жараёнлар мажмуаси. Информатикада турли туман ахборот технологиялари ишлатилади, биринчи навбатда, компьютер технологиялари	Is the making, usage and knowledge of <u>tools</u> , techniques, <u>crafts</u> , <u>systems</u> or methods of organization in order to solve a problem or serve some purpose. The word <u>technology</u> comes from <u>greekτεχνολογία</u> (technología); from <u>τέχνη</u> (téchnē), meaning "art, skill, craft", and <u>-λογία</u> (-logía), meaning "study of-"
	Триптих – (грек. Triptychos – уч	Triptych - (from the

Триптих	мартталаб, уч баравар мураккаб) – умумий мазмунни англатувчи уч қисмдан иборат тасвирий санъат асари. Одатда унинг марказий қисми энг муҳим ва катта аҳамиятга эга боўлади.	Greek. Triptychos - triple folded in three) - a work of art consisting of three separate parts on a common theme. Usually the central part of the triptych stands more significant content and size.
Тизим	Маълум натижага эришиш учун бирлаштирилувчи бир бутун ёки жами турли хил объектлар сифатида ўрганилувчи ихтиёрий объект.	a set of computer equipment and programs used together for a particular purpose
Электрон таълим ресурси	фаннинг ўқув ҳажмими тўлиқ ёки қисман қамраган ва масофавий ўқитиш ҳамда мустақил ўрганиш учун компьютер технологияларига асосланган, мустақил таълим олишга ҳамдафанга оид ўқув материаллар, илмий маълумотларнинг ҳар томонлама самарали ўзлаштиришга мўлжалланган ахборот манбаи.	e-learning information resource - science training the size of the full extends and the distance training and independent to learn for computer technology based on independent, education from and science training materials science information every bilateral effective adopters designed.
Ҳамкорликда ўқитиш	Машғулотлар жараёнида тингловчилар билан ахборот, шахсий ва касбий тажрибаларни алмашиш асосидаги гуруҳий ўқитиш шакли	Information sharing, personal and professional experiences among the students in the process of group face-to-face classes

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ashirboyev A.O. “Chizmachilik”. –Toshkent., „Yangi nashr“ nashriyoti, 2010
2. Rahmonov I., Qirg‘izboyeva N., Ashirboyev A., Valiyev A.N, Nig‘monov B. Chizmachilik -T.: “Voriz-nashriyot”, 2016 y.
3. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T., “Adabiyot jamg‘armasi”, 2006.
4. Sayidaxmedov N.S., Ochilov A. Yangi pedagogik texnologiya mohiyati va zamonaviy loyixasi –T.: RTM, 1999.
5. M.B.Shah, B.C.Rana. Engineering Drawing, India by Sai Print-O-Pac Pvt.Ltd, India, 2007, 2009.
6. Qodirov K.B. Tabaqalashtirilgan ta'limda psixologik-pedagogik tashxis. – Toshkent: O‘zPFITI. 2005.
7. Rahmonov I., Valiyeva B.N. Muhandislik grafikasi fanini o‘qitishning zamonaviy texnologiyalari -T.: «NAVRO‘Z» nashriyoti, 2015 y. 10 b.t.
8. S.Abdirasilov, N.Tolipov Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. O'quv qo'llanma T.: “Aloqachi” , 2007 yil,
- 9.Ортиқов Ф.А. Рангтасвир техникаси ва ашёлар технологияси. «Шарқ» нашриёти, Т-2007. 29-б
- 10.Вибер, Ж. Живопись и её средства. – Москва : Изд-во «В. Шевчук», 2004. – 232 с.
- 11.Кудрявцев Е. В. Техника реставрации картин – Москва : Изд-во «В. Шевчук», 2002. – 252 с.
12. В.Boymetov “Qalamtasvir” Pedagogika institutlari va universitetlari tilinglovchilar uchun o‘quv qo‘llanma. Toshkent, 1997.
- 13.Р.Халилов, Рисунок, Издательство «Навруз» 2013,
- 14.В.Barber “Full course of the drawing”, Barselona-2014
15. Р.Хасанов. “Тасвирий санъат асослари” 2009 йил.
16. Р.Хасанов.”Тасвирий санъатдан синфдан ташқари ишлар”. “Ишонч нашр савдо”МЧЖ нашриёти. 2017 йил.
- 17.Қ.Мираҳмедов. 6-синф тасвирий санъат дарслиги. Ғ.Ғулом-2017 йил.

Электрон таълим ресурслари

1. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги:
2. www.edu.uz.
3. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги: www.uzedu.uz.

4. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳузуридаги Мультимедиа умумтаълим дастурларини ривожлантириш маркази: www.eduportal.uz, www.multimedia.uz.
5. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Бош илмий-методик марказ: www.bimm.uz
6. Тошкент давлат педагогика университети ҳузуридаги халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази: www.giu.uz
7. Ижтимоий ахборот таълим портали: [www. Ziyonet. uz](http://www.Ziyonet.uz).
8. <http://www.school.edu.ru> - Umumta'lim portali (rus tilida),
9. <http://www.alledu.ru> - "Internetdan ta'lim" portali (rus tilida),
10. <http://www.rostest.runnet.ru> - Test olish markazi serveri (rus tilida),
11. <http://www.allbest.ru> - Internet resurslari electron kutubxonasi (rus tilida),
12. <http://www.mathtype.narod.ru/> - Online-darsliklar (rus tilida),
13. <http://www.gov.uz> - Ўзбекистон Respublikasi Hukumati portali.
14. <http://www.istedod.uz> – "Iste'dod" jamg'armasi sayti.
15. <http://www.edunet.uz> – maktablar, ўқувчи va ўқитувчилар sayti.
16. <http://www.tdpu.uz> -Nizomiy nomidagi TDPU sayti
17. <http://www.artNow.ru>- Замоновий тасвирий санъат, амалий санъат, ҳайкалтарошлик, графика ишлари каталоги.